

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra cestovního ruchu

**Cestovní ruch ve fašistickém Německu
v letech 1930 – 1945 a jeho vliv na cestovní
ruch u nás**

bakalářská práce

Autor práce: Anna Korešová

Vedoucí práce: RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc.

Jihlava 2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce: **Anna Korešová**
Studijní program: **Ekonomika a management**
Obor: **Cestovní ruch**
Název práce: **Cestovní ruch ve fašistickém Německu v letech 1930 – 1945 a jeho vliv na cestovní ruch u nás**
Cíl práce: **Cílem práce je prozkoumat úroveň cestovního ruchu v těchto oblastech a najít příklady jeho zneužití k ideologickým účelům.**

RNDr. PaedR. Jaromír Rux, CSc.
vedoucí bakalářské práce

RNDr. Eva Janoušková Ph. D.
vedoucí katedry
Katedra cestovního ruchu

Abstrakt

KOREŠOVÁ, Anna: Cestovní ruch ve fašistickém Německu v letech 1930 – 1945 a jeho vliv na cestovní ruch u nás. Vysoká škola polytechnická v Jihlavě. Katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce RNDr. PaedDr. Jaromír Rux, CSc. Stupeň odborné kvalifikace: bakalář. Jihlava 2021. 57 stran.

Tato bakalářská práce se zabývá cestovním ruchem v Německu v období zejména před vypuknutím 2. světové války a jeho vlivem na České země. Přináší ucelený pohled na cestovní ruch, jako prostředek propagandy nacistického totalitního režimu. Teoretická část popisuje zejména politické prostředí.

Praktická část představuje vývoj cestovního ruchu v Německu a Československé republice, a jak ho ovlivnila nacistická ideologie.

Klíčová slova

Druhá světová válka; Nacismus; Propaganda; Cestování; Kraft durch Freude.

Abstract

KOREŠOVÁ, Anna: Tourism in Fascist Germany in 1930 – 1945 and its influence on the Tourism in our Country. Bachelor Thesis. The College of Polytechnick Jihlava. Department of Tourism. Thesis Supervisor: RNDr. PaedDr. Jaromír Rux CSc.: Jihlava 2021. 57 pages.

This bachelor thesis presents travel and tourism in Germany especially before Second World war and its influence to Czech countries. It brings compacted view to tourism as resource of nacist propaganda. The theoretical part describes mainly politics environment.

The practical part introduce development of tourism in Germany and Czechoslovakia and how nacist ideology influences them.

Keywords

World War II; Nacist; Propaganda; Tourism; Strength Through Joy

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou mé bakalářskou práci se plně vztahuje **AZ**, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 30. března 2021

.....

Podpis studenta/ky

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce RNDr. PaedDr. Jaroslavu Ruxovi, CSc., který mi věnoval svůj čas, a především cenné rady, které mi byly nápomocny při psaní práce.

Obsah

Úvod.....	9
Motivace	10
Cíl práce	10
1 Teoretická část	11
1.1 Vymezení a vývoj pojmů v cestovním ruchu.....	11
1.2 Politická strana NSDAP	11
1.3 Politika v Československu od konce 1. světové války do roku 1989	15
1.4 Politika cestovního ruchu v 30. a 40. letech 20. století v českých zemích	20
2 Výzkumná část (praktická část)	22
2.1 Cestovní ruch v Německu a vliv na ČSR.....	22
2.2 Cestování na počátku století.....	22
2.3 Cestovní ruch v meziválečném období	24
2.4 Organizace Kraft durch Freude	27
2.5 Cestovní ruch v období Protektorátu Čechy a Morava	33
2.6 Cestování po druhé světové válce	37
2.6.1 Revoluční odborové hnutí.....	40
3 Diskuze	47
Závěr	49
Seznam tištěné literatury.....	51
Internetové zdroje	52
4 Přílohy.....	54

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1 - Výletní loď „Robert Ley“ organizace KdF</i>	<i>29</i>
<i>Obrázek 2 - Prora na Rujaně v roce 1938/1939.....</i>	<i>31</i>
<i>Obrázek 3 - Prora Solitaire v roce 2020</i>	<i>32</i>
<i>Obrázek 4 - Symbol Kuratoria pro výchovu mládeže - obdoba Hitlerjugend</i>	<i>36</i>
<i>Obrázek 5 - Vlak družby do SSSR, organizace ROH.....</i>	<i>43</i>
<i>Obrázek 6 - Výletní vlaky org. Kraft durch Freude</i>	<i>44</i>

Seznam použitých zkratek

CR	Cestovní ruch
ČSR	Československá republika
DAF	Deutsche Arbeitspartai
KdF	Kraft durch Freude
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
RM	Římská marka
ROH	Revoluční odborové hnutí
s.	strana

Úvod

Cestovní ruch byl a stále je jedním z nejvyhledávanějších způsobů trávení volného času. Díky neustálému vývoji v dopravě lidé získali možnost cestovat po celém světě. Cestovní ruch se tak stal přístupnějším a méně časově náročným, a to zejména díky rozvoji civilní letecké dopravy. Neustálé zvyšování objemu cest je příležitostí i hrozbou pro celý svět.

V současné době, vzhledem k celosvětovému problému se šířící se nemocí, lidé pocítují určitou nesvobodu. Nesvobodu, kterou dnešní generace možná vůbec poprvé zažívá. Cestování je lidem nedoporučováno, dokonce i zakazováno. Takovýto stav lidé naposledy zažili v průběhu druhé světové války. Tyto roky ovšem nelze srovnávat se současnou pandemickou situací. Válka, která v období 30. a 40. let zuřila nejen v Evropě, s sebou přinesla miliony obětí. Tato podoba hrůz vzešla organizovaně, pomocí lidských bytostí. Lidé umírali na základě jejich původu, rasy nebo náboženství, které vyznávali. Jediné, co může toto období spojovat je právě omezení cestování.

Mnozí se častokrát domnívají, že v průběhu válečných let žádný cestovní ruch neexistoval. Opak je ale pravdou. Totalitní režimy s sebou přinesly organizovaný cestovní ruch, který využívaly ke své propagaci.

Zaměřila jsem se nejen na samotný cestovní ruch, ale také na důležité milníky, které vedly k založení organizace Kraft durch Freude v Německu. Nelze tedy opomenout vysvětlení základů historického vývoje a nacistické ideologie v Německu.

Vliv způsobů organizování cestovního ruchu v Německu na Československou republiku rozvíjím v praktické části práce. Je zde charakterizováno organizování cestovního ruchu již od vzniku republiky.

Podstatnou částí je poté kapitola zabývající se Revolučním odborovým hnutím, které vzniklo již v průběhu války v Československu a přetrvalo až do konce komunistické totalitní vlády.

Zajímá mě tedy, zda můžeme pozorovat nějaké podobnosti v organizaci Kraft durch Freude, která byla v nacistickém Německu a Revolučním odborovém hnutí v Československu. Měly tyto organizace stejné cíle? Případně pokud jich bylo dosaženo, jakým způsobem se promítly v podpoře totalitních ideologií.

Motivace

Historie novodobých dějin mě vždy fascinovala, zejména pak zkoumání druhé světové války a totalitních režimů. Proto jsem spojila cestovní ruch a tyto mé zájmy. K tomuto výběru přispěl i fakt, že se laická veřejnost častokrát domnívá o neexistenci cestovního ruchu v průběhu války. Ráda bych tedy tento mýtus lidem vyvrátila a ukázala, jakou podobu opravdu měl, že se jednalo o organizovaný cestovní ruch, který v současné době najdeme jen málokdy.

Cíl práce

Cílem práce je prozkoumat úroveň cestovního ruchu v Německu a Československu v určitých letech a přinést příklady zneužití cestovního ruchu k ideologickým účelům. Rozhodla jsem se vniknout do této problematiky, a zjistit případné spojitosti, případně ukázat, jakou podobu mělo cestování, a čemu mohlo být využité v totalitních režimech.

1 Teoretická část

1.1 Vymezení a vývoj pojmů v cestovním ruchu

Pojem cestovní ruch v meziválečném období většina lidí ještě neznala, nebyla žádná definice, jak tomu je dnes, kdy se můžeme setkat s velkou řadou různých definic. Tento pojem zpočátku nahrazoval jiný, který je poměrně logický, neboť nese název cizinecký cestovní ruch. Tento název je odvozený od skutečnosti, že lidé, pokud cestují na jiná místa, než je jejich domov, stávají se zde cizinci. Cizinci se stávají i v případech, pokud cestují v rámci země, ve které žijí, ale navštěvují místa, která se nenacházejí v místě jejich trvalého bydliště. Cizinecký cestovní ruch se v češtině začal používat na konci 19. století, ve stejné době se můžeme setkat i s pojmem turistický ruch, který byl chápán jako cestování po tuzemsku. A právě cestovní ruch zahrnuje tyto dva pojmy, tedy cizinecký cestovní ruch a turistický ruch. Následovala tvorba co nejvýstižnějších definic. (Štemberk, 2009a)

V roce 1936 přišla první definice, která se již velmi podobá definici cestovního ruchu. Ta je dnes běžně používána, a můžeme ji najít v každé učebnici zabývající se cestovním ruchem. Předložil ji pan Bořivoj Černý (1945, s. 10) a zněla takto: *„Každý pohyb a pobyt osob mimo jejich stálé bydliště za účelem osvěžení, ozdravení, poučení nebo společenského styku“*. Nenajdeme zde ještě zmínku o časovém omezení či o lidech, kteří cestují za účelem výdělků. Tato zmínka se objevuje v průběhu první poloviny 20. století. Celý tento vývoj byl formulován kvůli lepšímu porozumění toho, co vlastně můžeme a nemůžeme do cestovního ruchu zahrnovat, a o co se vlastně jedná, pokud něco označíme cestovním ruchem.

1.2 Politická strana NSDAP

Problematika, kterou se tato práce zabývá, je velmi rozsáhlá a je nutné znát alespoň ty nejdůležitější okolnosti, abychom lépe porozuměli tomu, proč měl cestovní ruch v Německu podobu, jakou měl, tedy určitou monopolní strukturu. Cestování v období 30. a 40. let minulého století v Německu organizovala zejména jedna nadnárodní organizace s názvem Kraft durch Freude, o které se dozvíte v samostatné kapitole věnované přímo této organizaci. Kraft durch Freude byla úzce spjata s tehdejší politickou stranou

Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, zkratkou NSDAP, proto je důležité zmínit podstaty této strany a celkového smýšlení nacionálního socialismu.

Každá politická strana má určitý segment voličů, na které klade největší důraz a snaží se o jejich plnou podporu a loajalitu. Stejně tak jako některé současné české politické strany, které se například snaží získat voliče v důchodovém věku tím, že zvyšují penzi, tak i NSDAP se zaměřila na svůj segment voličů, a tím byli zejména dělníci a nemajetní lidé, kteří se ocitli v těžké ekonomické situaci. Nutno podotknout, že v průběhu formování strany se tyto segmenty, na které strana kladla největší důraz, měnily. Později se jednalo také o podnikatele, kteří stranu podporovali proto, že měli obavy z židovských obchodníků. Ti, jak je známo, byli nežádoucí i pro samotnou stranu. Strana se zaměřila na většinu tehdejšího obyvatelstva Německa. Vše, co lidem slibovala, bylo velmi těžké dodržet.

Hlavní myšlenka politické strany NSDAP byla formována již dlouhou dobu před samotným vznikem této strany. Již v 19. století, přesněji se psal rok 1880, byla vytvořena petice, kterou podepsalo na 250 000 Němců. Pojednávala o zvláštních podmínkách běžného života Židů na území Německa, kupříkladu o zavedení daně, kterou by měli Židé platit. Také se zde podepsaní dožadovali o vyloučení těchto lidí z veřejných úřadů, dokonce se v tomto dokumentu dožadovali o zákazu přistěhování Židů do Německa. Již v této době padla poprvé zmínka o takzvaném „konečném řešení židovské otázky“, kterou představila Německá národně lidová strana, která byla silně antisemitistická. Je tedy zřejmé, že Hitler při svých krocích v průběhu 2. světové války čerpal z myšlenek jiných politických stran, které byly mnohem starší než NSDAP. Dokonce některé organizace na území Německa dávaly jasně najevo diskriminaci Židů, například zákazem jejich členství, jednalo se například o organizaci Deutsche Turnerschaft, což byla organizace zabývající se tělovýchovou. (Řihák, 2019a)

První strana nacionálního socialismu v Německu vznikla z iniciativy českých Němců. Jmenovala se Deutsche Arbeiterpartei (dále jen „DAP“), vznikla v roce 1903 na českém území, přesněji v Ústí nad Labem. Velké množství myšlenek čerpal Hitler od Rudolfa Junga, což byl technický rada, který za první Československé republiky byl poslancem československého parlamentu. Velkou roli hrála i samotná Jihlava, kde Jung vůbec poprvé prezentoval zásady této strany. V té době jich byla většina zamítnuta, kvůli jejich příliš radikální struktuře. Jung napsal knihu, s názvem „Národní socialismus“, která se

velmi podobá Hitlerově knize, kterou napsal pár let poté, knize „Mein Kampf“. Později, v průběhu 2. světové války, byl členem NSDAP a velmi ovlivňoval myšlení samotného Hitlera. Častokrát se zúčastnil propagačních výstupů po jeho boku, ten mu za jeho věrnost nacionálnímu socialismu přidělil úkol vést Pražskou spořitelnu, té doby čtvrtou největší v Říši. Zde disponoval vysokým platem a dalšími výhodami, včetně přidělené vily. Po konci války byl Jung uvězněn a spáchal sebevraždu. (Řihák, 2019b)

Velké množství členů NSDAP bylo členem společnosti Thule, kde pravděpodobně své myšlenky o čisté árijské rase nejvíce prohloubili, tato organizace byla založena již v roce 1918, zastávala podobné názory jako pozdější NSDAP. Právě DAP byla nedlouho poté přejmenována na Německou nacionálně socialistickou dělnickou stranu – NSDAP. Samotný Adolf Hitler byl již v organizaci DAP velmi důležitou osobou, zastával zde pozici hlavního propagátora. Obliba strany rostla s přibývajícím počtem nezaměstnaných v Německu, se zvyšující se hyperinflací a s celkovou bídnou situací pro život v této zemi. Hitler tedy při svých řečnických vystoupeních využíval zejména špatné ekonomické situace, a tím si získával své přívržence. (Koop, 2012, s. 10)

Strana pořádala velké množství menších shromáždění, které se často konaly na místech, jako byly hospody. Na těchto shromážděních se formoval program, kterým se strana snažila získat co nejvíce stoupenců. Tento program obsahoval 25 základních idejí. V podstatě se tímto nástrojem snažil získat Němce, jako své voliče. Němci byli velmi zhrzeni porážkou v 1. světové válce, a častokrát ji vnímali jako podraz, také nesouhlasili s nastolenými reparacemi, které muselo Německo zaplatit v souvislosti s první světovou válkou. Program tedy obsahoval, zejména zrušení Versailleské mírové smlouvy, vyzdvižení árijské rasy, a také zbavení Židů majetku ve prospěch státu. Důležitým bodem v programu bylo zestátnění podniků. Nacionální socialismus, jak už to bývá u kteréhokoliv druhu socialismu, byl silně protikapitalistický, tedy zavrhoval jakoukoliv formu soukromého vlastnictví výrobních faktorů. Díky tomuto programu vzrostlo členství strany na 55 000 lidí. Tato skutečnost Hitlera motivovala k založení vlastní armády, Sturmabteilung, více známé pod zkratkou SA, častokrát přezdívaná jako Hnědé košile, podle barvy uniformy, kterou oblékali. Všechny tyto události a růst oblíbenosti strany Hitlera přiměly k puči, který se odehrál 8. listopadu roku 1923 v pivovaru. Odtud nese název Pivní puč. Byl to pokus o svržení tehdejší vlády v čele s Gustavem von Kahrem. A byli to právě příslušníci SA, kteří napáchali největší škody oné noci, kdy zničili sídla novin, a zemřelo 14 lidí. Tento puč skončil pro Hitlera a jeho stranu špatně. Strana

NSDAP společně s KDP, což byla strana komunistů v Německu, a také s Německou národní stranou svobody byly prohlášené za zakázané strany. Hitler byl kvůli tomuto činu poslán do vězení za velezradu, kde strávil 5 měsíců, namísto 5 let, které mu byly uděleny. Společně s ním bylo odsouzeno dalších 9 lidí. (Koop, 2012a)

Když byl Hitler propuštěn z vězení, stranu NSDAP znovu založil, psal se rok 1925. Strana se nadále rozrůstala, vznikly jednotky SS, neboli Schutztaffel. Krystalizovaly znaky strany, jako například hákový kříž či pozdrav paží. V užším vedení strany se již objevovaly jména jako Heinrich Himmler či Hermann Göring. Největší počet voličů strany zaujímali živnostníci. A to zejména protože se báli židovské komunity a jejich všeobecně známými schopnostmi dobře podnikat. Tímto způsobem se němečtí podnikatelé snažili chránit svou konkurenceschopnost. (Koop, 2012b)

K již tak špatné ekonomické situaci v Německu přispěla také světově známá událost, která posunula události vpřed. Jednalo se o krach na newyorské burze, ke kterému došlo roku 1929. Německo, vzhledem k tomu, že mělo úvěry od USA, které měly Německu pomoci při splácení reparací z první světové války, nemělo z čeho splácet a ekonomická situace se nadále více zhoršovala. Díky těmto událostem přímo úměrně rostla obliba strany. V roce 1932 již byla strana NSDAP nejsilnější politickou stranou Německa a roku 1933 se Hitler stal říšským kancléřem. Od tohoto okamžiku se snažil o zákaz všech ostatních politických stran, které by nacionální socialisty mohly ohrožovat v jejich bytí. Nutno podotknout, že zde stále byla také hojně zastoupena strana odpůrců těchto ideologií. Z republiky se začala stávat diktatura, která profitovala zejména ze strachu obyčejných lidí. Hitler začal pomalu využívat své postavení a moc. Ze všeho nejdříve zrušil nezávislý tisk a zakázal shromažďování se, čímž znemožnil Němcům prezentovat své názory a projevit jakýkoliv odpor. Na tyto zákazy dohlížely skupiny SA a SS. Vše se odehrávalo pod záminkou dohledu nad tím, aby nenastal státní převrat a tím i svržení Hitlera z jeho pozice. Následovalo zrušení většiny základních práv a svobod, lidé byli pod neustálým dohledem. (Koop, 2012c)

Strana NSDAP se snažila získat podporu od lidí nejen v samotném Německu. K propagaci strany a jejich idejí měla přispívat zahraniční organizace spadající pod samotnou stranu, tato organizace nesla zkratku NSDAP – AO, měla se zabývat děním a propagací v zahraničí, nejen v Evropě. NSDAP – AO měla za úkol získat kolonie, které náležely mocnostem Francie a Velké Británie, k tomu využívala domorodce, kteří zde

žili. Snažili se je přivést k podpoře idejí nacionálního socialismu a následnému povstání. Tyto oblasti byly zejména v Africe a Indii. V popředí této odnože NSDAP byl muž jménem Franz Xaver. Afrika se měla stát důležitým bodem při pozdějších válečných operacích, zejména ve válce na moři, neboť Afrika disponovala důležitými lodními přístavy, jako je Kapské Město či Velrybí zátoka. Propagandisté se v těchto zemích snažili učit místní lidi životu v nacionálním socialismu. K tomuto měla pomoci různá školení a semináře. Výsledky, které byly očekávané od Franze Xavera, se nedostavily, a tak Hitler zanedlouho upustil od šíření idejí v Africe. Tato část NSDAP také kladla velký důraz na zajišťování potřeb Němců žijících v zahraničí, neboť ti byli často využíváni jako špioni a propagátoři čisté rasy. Častokrát v zahraničí organizace nesla jiný název. (Koop, 2012d)

V roce 1939 měla strana NSDAP 5 310 000 členů. Měla velkou řadu přidružených organizací, dohromady jich bylo 21, spadaly sem například skupiny SA a SS, či Deutsche Arbeitsfront, ve které bylo 22 127 793 členů. Hitler chtěl, aby všichni obyvatelé byli loajální jeho straně, tomu napomáhali takzvaní „hodnostáři“, kteří organizovali nábor lidí do strany, mnohdy docházelo k nátlaku a lidé vstupovali donucením. Důležitou součástí vedení strany byl úřad zástupce vůdce, který vedl Martin Bormann. (Süss Dietmar, 2012, s. 67)

1.3 Politika v Československu od konce 1. světové války do roku 1989

Vliv Německa na Československou republiku byl zřejmý již po první světové válce. Události, které se odehrávaly v meziválečném období, byly jistou mírou ovlivněny událostmi v Německu a naopak. Svou historii mají tyto státy již po mnoho let propojenou. Cestovní ruch a politika tvoří taktéž významnou dvojici. ČR je ovlivňován zásahy státu, tedy politickými rozhodnutími. Vůbec největší regulace v cestovním ruchu se odehrávaly v období, kdy u moci byli komunisté, tedy od roku 1948 do listopadu 1989.

Meziválečné dění nejen v Československu, ale v celém světě, stále myslelo na důsledky první světové války. Lidé se snažili opět žít životy, které vedli před válkou, častokrát museli budovat znovu své domovy a hledat si práci. Důležitým milníkem té doby je světová krize, která sužovala spoustu zemí, a kvůli níž vznikla velká řada politických stran a ideologií, stejně tak tomu bylo i v Československu.

Území Československa před jejím samotným vznikem spadalo pod Habsburskou monarchii. Po válce se začaly formovat jednotlivé státy. Nejdříve se spekovalo pouze o autonomii pro národy Rakouska-Uherska, to ale bylo zamítnuto a začaly přípravy pro vznik států.

28. října 1918 vzniklo Československo, o vznik se zasloužili zejména Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný a představitel slovenské strany Vávro Šrobár. Od tohoto okamžiku byly vydávány zákony, vůbec prvním byl zákon o zřízení samostatného Československého státu. Vedení státu mělo zprvu podobu Národního výboru, který se následně měnil na Revoluční národní shromáždění, kde se výrazně zvětšil počet zasedajících. Toto složení Revolučního národního shromáždění přijalo prozatímní Ústavu a zvolilo prvního Československého prezidenta, kterým byl Tomáš Garrigue Masaryk. Český a slovenský národ se dohodl na vytvoření společného státu, kde ovšem bude mít každý svou národní radu, na slovenském území to byla Slovenská národní rada, toto zaštiťovala Martinská deklarace. Sloučení v jeden stát ovšem nenastalo bez komplikací, neboť Slovensko bylo stále pod správou Maďarů, kteří se snažili o to, aby se Slovensko neodtrhlo a stalo se součástí Maďarska. 11. listopadu 1918 Maďaři vyhlásili Slovenskou ľudovou republiku, posléze česká armáda zabrala většinu území Slovenska, tím dala jasné najevo, že Slovensko již dále nebude spadat k Maďarům. Po sloučení těchto dvou národů došlo také k připojení Podkarpatské Rusi, kde velkou část obyvatelstva tvořili Rusíni. Dodnes je v těchto místech znát velký vliv Československa a angažovanost T. G. Masaryka. Připojení Podkarpatské Rusy bylo potvrzeno v takzvané Trianonské dohodě. (www.modernidejiny.cz, 2009)

Československo řešilo národnostní problémy, neboť se na jeho území stále nacházelo velké množství Němců, Poláků, Maďarů, ale i Židů. V pohraničí byl znát velký podíl Němců, neboť se zde z velké části mluvilo německy. Němci, kteří se nacházeli na území ČSR, odmítali jeho vznik a požadovali připojení k Rakousku, vyhlásili tedy vlastní Zemský stát, který se skládal ze 4 oblastí, a to Opavy, jižních Čech, jižní Moravy a také části Liberce. Odpor Němců byl potlačen československou armádou na územích, kde tento spor vznikl. Současně v této době se již začíná objevovat další problém, a tím byla převaha Čechů nad Slováky, následně se objevují první myšlenky Slováků o autonomii či dokonce o separaci od české části území. Odpor byl také ze strany Maďarů žijících na území ČSR, kteří se v roce 1919 pokusili obsadit Slovensko, ovšem toto bylo opět potlačeno československou armádou. (www.modernidejiny.cz, 2009,)

Do života obyvatel Československa se promítly následky první světové války velmi negativně. Nedostatek potravin přetrvával již z války, chyběly zejména základní potraviny, jako maso či mléko. Značná část průmyslové výroby stále náležela válečnému průmyslu. Již v roce 1919 nastala hospodářská krize, kterou doprovázelo zejména rapidní zdražení potravin, velká nezaměstnanost a s tou spojené rostoucí množství lichvářů. V republice byl využíván takzvaný přidělový systém, který v té době již kolaboval.

Pracovní síla založila ve firmách pracovní odbory, které měly pomoci zlepšení pracovních podmínek. Díky odborům byla stanovena osmihodinová pracovní doba. V čele demokracie na počátku dvacátých let stál T. G. Masaryk, který svou funkci zastával až do roku 1935, kdy svou pozici prezidenta republiky předal do rukou Edvarda Beneše. Revoluční národní shromáždění bylo tvořeno zejména českými zástupci, doplněno z řad Slováků. Parlament republiky se dělil na dvě komory, a to poslaneckou sněmovnu a senát, tak jak tomu je dodnes. První volby vyhrála Československá strana sociálně demokratická, v čele s Vlastimilem Tusarem. Politických stran bylo v té době velké množství, ovšem pouze pár z nich, těch větších, přímo zasahovalo do dění v parlamentu. (www.modernidejiny.cz, 2009)

Mezi nejpopulárnější patřila Československá strana agrární s předsedou Antonínem Švehlou, byla to pravicová strana. Další stranou byla Československá Národní demokracie s Karlem Kramářem a Aloisem Rašínem. Třetí základní stranou byla Česká strana sociálně demokratická s Vlastimilem Tusarem, která již spadala spíše do levicového smýšlení. K této mírné levici náleželi také Národní socialisté s Václavem Klobáčkem, který paradoxně byl ministrem obrany, přestože byl silným antimilitaristou. Křesťansky orientovanou stranou byla Československá strana lidová s Janem Šrámkem, ta už nebyla tak často volena a spadala spíše do méně významného politického středu. Důležitou stranou, která ovlivnila druhou polovinu dvacátého století, byla Komunistická strana, která se v těchto letech teprve dostávala do povědomí obyvatel. Strana vznikla ze strany Sociální demokracie, kde hlavním iniciátorem a propagátorem komunistických idejí byl Bohumír Šmerala. V roce 1920 se definitivně levé křídlo Sociální demokracie odtrhlo od zbytku strany, tuto skutečnost mimo jiné doprovázelo protiprávní zabrání redakce a tiskárny v Lidovém domě a start tisku Rudého práva. V prosinci bylo již nařízeno vyklizení Lidového domu od komunistů, tak se stalo a následně v roce 1921 vznikla Komunistická strana Československa. Naopak na Slovensku byla nejsilnější stranou Slovenská ľudová strana, která byla volena zejména kvůli radikálnímu odtržení

Slovenska od České části, hlavními iniciátory byli Andrej Hlinka a Josef Tiso. (www.modernidejiny.cz, 2009)

Němci v ČSR se dělili na dva tábory, a to na ty, kteří se aktivně podíleli na budování ČSR, a na ty, kteří neměli zájem o budování tohoto státu, nejdůležitější stranou je Sudetoněmecká strana, známější pod zkratkou SdP s Konrádem Henleinem a Karlem Hermannem Frankem.

Rozdíl ve volbách byl zejména takový, že voliči neměli možnost, tak jako tomu je dnes, volit jednotlivé kandidáty, ale volili celou stranu, to znamená, že chyběly preferenční hlasy, tak jak je známe dnes. V roce 1920 vznikla takzvaná pětka, která se skládala z Antonína Švehly, Aloise Rašína, Jana Šrámka, Rudolfa Bechyně a Jiřího Stříbrného. Tito lidé byli zástupci hlavních stran a měli se podílet na zachování samostatného státu a řešení politické krize, která v té době stěžovala chod Československa. (www.modernidejiny.cz, 2009)

V mezinárodních vztazích mělo Československo velmi složitou situaci k řešení, ta souvisela s menšinami, které na území ČSR žily a nespokojily se s ustanovením pravomocí. Německo bylo velmi důležitým obchodním partnerem, tudíž se vláda snažila o dobré vztahy s touto zemí, to ale narušovali Němečtí obyvatelé. Byla podepsána Malá dohoda mezi Francií a ČSR, tato dohoda měla podpořit spolupráci malých východních národů, kam patřilo i ČSR společně s Jugoslávií a Rumunskem, cílem organizace bylo zastavit případné napadení Maďarů a návrat Habsburků. Roku 1925 byla podepsána Československo-francouzská spojenecká smlouva o vzájemné pomoci v případě napadení, která později ze strany Francie nebyla naplněna. (www.modernidejiny.cz, 2009)

Roku 1918 byly zrušeny šlechtické tituly. O dva roky později byla přijata Ústava Republiky československé a také bylo zavedeno volební právo pro ženy. 30. léta 20. století byla pro ČSR v čele s prezidentem Edvardem Benešem velmi náročná. Beneš musel čelit mnoha těžkým otázkám, které se týkaly vztahů mezi republikou a Třetí říší. V roce 1938 reagovala ČSR mobilizací vojska na neobvykle velké množství německé vojenské síly v oblastech hranic mezi Třetí říší a ČSR. Bylo veřejně známé, že Hitler prezentoval řadu svých požadavků, které kladl na státy Evropy. Posledním požadavkem, který Hitler označoval jako definitivní, bylo vyřešení otázky týkající se pohraničních oblastí v ČSR. V této části republiky žilo velké procento Německy hovořících obyvatel,

tudíž zde Hitler měl značné množství podpory. Ostatní země Evropy vnímaly odtržení těchto oblastí a následné předání do rukou německého kancléře jako nezbytné. Domnívali se, že tento manévr by definitivně ukončil napětí, které v Evropě přetrvávalo. Celý proces odtržení oblastí byl minimálně konzultován s představiteli ČSR. Jednala tedy německá Třetí říše, Francie a Velká Británie. Hotový návrh byl Edvardu Benešovi představen jako definitivní. Pokud by Beneš návrh nepřijal, Velká Británie a Francie by odmítly jakoukoliv pomoc ČSR v případě, že bude napadeno německými vojáky. Beneš tedy souhlasil. 30. září 1938 podepsal takzvanou Mnichovskou dohodu. ČSR ztratilo nejen bohaté průmyslové zóny, ale také kulturní a přírodní dědictví. Nedlouho po této události byl zvolen Emil Hácha jakožto nový prezident. O necelý rok později, přesně 16. března 1939 obsadil Hitler Čechy a Moravu. Z ČSR se stal Protektorát Čechy a Morava a Slovenský štát. Prezidentem byl stále Hácha, ovšem člověk, který zde měl skutečnou moc, byl K. von Neurath. Druhá světová válka oficiálně začala 28. září 1939, kdy se německá vojska dostaly do Polské Varšavy (Ort, 2000, s. 89 – 100)

V průběhu války vznikla exilová vláda v Londýně v čele opět s Edvardem Benešem. Tato vláda se stala jedním z odpůrců a bojovníků proti nacistickému režimu. Byla podepsána československo-sovětská spojenecká smlouva.

Ukončení druhé světové války s sebou přineslo navrácení Sudet ČSR. Proběhly zde parlamentní volby, ve kterých získala komunistická strana 38 % hlasů. Byla ustanovena vláda s ostatními stranami, patřili sem lidovci, národní socialisté, sociální demokraté a na Slovenském území slovenští demokraté. Tyto strany společně vytvořily takzvaný „Budovatelský program Národní fronty“, o kterém se zmiňují v dalších kapitolách týkající se cestovního ruchu. Byl přijat dvouletý plán, který zahrnoval klíčové body k postupnému přechodu do totalitního režimu. Důležitým milníkem roku 1947 bylo odmítnutí Marshallova plánu ze strany ČSR. Toto rozhodnutí bylo doporučeno ze strany SSSR, jakožto spojence. Tento krok byl ze strany některých politických stran kritizován. O rok později se tři strany vlády rozhodly podat demisi v domnění, že padne celá vláda. To se nestalo a vláda byla doplněna, tentokrát se jednalo pouze o politiky, kteří podporovali Gottwalda, který byl v čele vlády. Tento proces dostal název Vítězný únor 1948. Od tohoto okamžiku až do roku 1989 byl v ČSR komunistický režim, který byl ukončen takzvanou Sametovou revolucí. (Ort, 2000, s. 140 – 143)

1.4 Politika cestovního ruchu v 30. a 40. letech 20. století v českých zemích

Meziválečné budování podmínek pro cestovní ruch zahrnovalo budování nejen infrastruktury, která je nezbytnou součástí, ale také tvorbu právních náležitostí. Tyto úkony byly zahrnuty do takzvané cizinecké péče. Celkově se budovalo prostředí, které by lákalo více turistů k návštěvě. Aby vůbec bylo možné příjezdu turistů, začala stavba ubytovacích a stravovacích zařízení, modernizace dopravní infrastruktury, více se dbalo o péči o kulturní dědictví. (Štemberk, 2012a)

Hned v počátcích Československé republiky začaly vznikat instituce, zabývající se podporou cestovního ruchu a jeho zpřístupněním a zjednodušením pro návštěvníky ČSR. Jako první vznikla organizace s názvem Cizinecká komise, následně byl otevřen Cizinecký úřad, který měl za úkol péči o příjíždějící návštěvníky, což v té době představovalo zejména státní hosty. Posléze byl úřadu přidělen další významný úkol, a tím byla propagace. Díky tomuto úřadu měli možnost lidé zjistit, kam je dobré cestovat, kde je možnost ubytování a podobně. Úřad byl v roce 1921 zrušen a jeho práci převzalo ministerstvo obchodu, pod které úřad spadal. Takto to zůstalo po celé meziválečné období. Část ministerstva obchodu, která se zabývala otázkami cestovního ruchu, byla rozdělena na oddělení cizinecké, turistické a oddělení lázeňství. Z dostupných statistických údajů je zřejmé, že cestovní ruch byl na ministerstvu obchodu až druhořadý, nebyl dostatečně finančně podporován. První polovinu 20. století cestovní ruch nedisponoval velkou podporou ze strany státu, to se změnilo až ve 40. letech minulého století, kdy se rapidně zvýšila podpora v podobě financí, oproti předešlým rokům. Pro představu, například v roce 1930 bylo na podporu CR vymezeno 1 840 000, zatímco o 8 let později, tedy v roce 1938 už to bylo 8 500 000 korun, tato částka již byla označována, jako minimální nutná částka pro podporu CR, aby byl výdělečný. Tyto peníze nesloužily pouze na propagaci, ale byly investovány i do menších oprav památek, či byly alokovány do různých spolků, jejichž činnost podporovala CR. Peníze plynuly zejména z ministerstva obchodu, ovšem i jiná ministerstva podporovala CR. Například ministerstvo zdravotnictví, které přispívalo zejména na lázeňství. Mezi nestátní organizace zabývající se cestovním ruchem, spadalo Československé ústředí cizineckého ruchu, které sdružovalo svazy, mezi které patřil také Český cizinecký svaz a Moravský a Slezský svaz. Tento svaz byl česko – německý. Svaz sdružoval velké množství členů. Jeho cílem bylo

podporovat CR v Čechách. Mezi jednu z jeho aktivit patřilo i provozování cestovní kanceláře. (Štemberk, 2012, s. 15- 32)

V první polovině 30. let 20. století, se prostředky poskytnuté pro rozvoj cestovního ruchu stále měnily, měly velmi nestálý objem. Tato skutečnost vyplývala z nedostatečné jednotnosti rozvoje CR. V té době byla ve světě hospodářská krize, tudíž veškeré prostředky byly v první řadě používány na základní potřeby obyvatel. To se změnilo až v roce 1934, kdy se začal řešit možný příjem peněz z tohoto odvětví. Rok 1936 přinesl program rozvoje CR. Tento program měl pomoci zejména v propagaci státu, jako zajímavého místa pro cizince, kteří se chystají na dovolenou, ale také měl podpořit zájem místních obyvatel o výlety v jejich zemi. Celé meziválečné období se vyznačovalo nejjasností, co se týče kompetencí v řízení cestovního ruchu v ČSR. (Štemberk, 2021, 45 – 68)

Vzhledem ke složení obyvatelstva, existovaly i německé organizace, které pečovaly o rozvoj CR. Jednalo se o severozápadní Čechy, kde tato organizace měla i své sídlo, konkrétně v Karlových Varech. Spolek disponoval vlastní cestovní kanceláří a informačními místy, a to zejména v lázeňských městech, později měl druhou kancelář, která sídlila v Německu. Kromě severozápadu Československa, měl svaz také své působíště v oblastech Moravy a Slezska, kde byl podporován zejména cestovní ruch v horských oblastech a také Podyjí, což je v současné době chráněná krajinná oblast. (Štemberk, 2012b)

2 Výzkumná část (praktická část)

2.1 Cestovní ruch v Německu a vliv na ČSR

Každá země je specifická v tom, jak její obyvatelé tráví volný čas, dovolenou, to, kam se vydávají na cesty, jaké dopravní prostředky k tomuto využívají a co je náplní jejich cest či s kým se nejraději na tyto cesty vydávají. Obyvatelé České republiky, dříve obyvatelé Československé republiky, mají také svá specifika, co se týká jejich využívání volného času. V průběhu celého 20. století způsoby cestování krystalizovaly, až do podob, které jsou dnes každému českému občanovi známé a jsou v mnoha ohledech podobné, či téměř stejné, jak tomu bylo na počátku 20. století. Velké množství trendů cestování v Německých zemích se promítlo i do způsobů cestování v ČSR.

V následující kapitole se budu věnovat zejména období třicátých a čtyřicátých let 20. století. Před tím přiblížím cestovní ruch v počátku 20. století, neboť zde začínaly způsoby, kterými lidé trávili dovolenou právě ve 30. a 40. letech. Cestovní ruch po 2. světové válce představuji v následující kapitole, která se věnuje tomu, jak fašistické Německo inspirovalo Československo v oblasti cestovního ruchu. Tyto inspirace se promítly do Českých zemí až po válce.

2.2 Cestování na počátku století

Cestování na počátku 20. století se dá charakterizovat jedním slovem, a to je růst. Zejména růst zájmu o různé formy cestování a s tím spojené zlepšování infrastruktury potřebné pro cestovní ruch. To platilo téměř v celé Evropě. Jedním ze zajímavých příkladů, který je z Německa, je růst počtu pobytů v hotelu nebo i jiné formě ubytování o 471 %. Cestovala zejména vyšší střední třída a následně se připojila i střední třída, která využívala zejména pobřežní letoviska v Severním a Baltském moři, nejčastěji je využívala k ozdravným pobytům v lázních, ale také cestovaly za resorty, kde lidé měli možnost účastnit se hazardních her. Naopak cestování za účelem koupání a relaxace u moře Němci začali vyhledávat až později, například v porovnání s Brity, kteří v tomto způsobu trávení volného času byli jakýmsi průkopníky. Dovolenu spojenou s koupáním zprvu využívali zejména kvůli léčivým účinkům a celkově kvůli zlepšení zdraví, rekreace a socializace byly až na druhém místě. Ovšem následovala stále větší poptávka po

dovolených strávených u moře, což dokazují i údaje z pobřežních letovisek, které vykazují rostoucí trend. Zimní turistiku a dovolené v lyžařských střediscích stále využívala pouze majetná klientela, tato forma dovolené by se dala zařadit mezi ty elegantnější, v porovnání s pobytem u moře. (Gyr Ueli, s. 6, online)

V počátcích 20. století bylo hlavním motivem cestování zotavení nebo regenerace, cestování tedy souviselo spíše s nabitím nové energie a vyléčením se z různých nemocí či úrazů, odreagováním se od každodenní práce. Možnost zúčastnit se takové dovolené měli ve většině případů pouze vysoce postavení lidé, později se toto právo rozšířilo i na podnikatele, obchodníky či úředníky a učitele. Aby se lidé mohli zúčastnit nějaké delší dovolené, museli mít volný čas. Ten získávali díky placené dovolené. V roce 1900 s výjimkou pár pokročilejších států, neměl nikdo placené pracovní volno více jak jeden den, tento fakt se změnil až po první světové válce. V Německu se placeným volnem zabýval takzvaný *Reichsbeamtenengesetz*, neboli Říšský zákon, který vzniknul již v roce 1873 a již v té době se okrajově zabýval pracovními podmínkami, ale pouze státních zaměstnanců, tedy nevztahoval se na všechny pracující v zemi, ale pouze na malou část obyvatel. Neexistoval tedy komplexní zákon, který by se touto problematikou zabýval. Německo přijalo obecný zákon o právech na dovolenou až v roce 1963. (Gyr Ueli, online)

Rodiny s dětmi, které si nemohly dovolit dovolenou u moře či v lázních, jezdily na takzvaná letní útočiště, což byl relax využívající nedaleké venkovy, které byly častokrát velmi blízko velkým městům, k dopravě na tyto místa většinou sloužily vlaky, jakožto rychlý, dostupný a poměrně levný způsob dopravy. Tyto dovolené měly většinou podobu krátkodobých pobytů, které z počátku trvaly pouze jeden výletní den, časem se tyto výlety rozšířily až na víkendové pobyty či několikadenní dovolenou. Rodiny zde častokrát nevyužívaly drahých atrakcí pro děti, pouze navštěvovaly zajímavá místa či trávily čas na venkově odpočinkem. (GyrUeli, 2010)

Letní byty byly velmi rozšířené i v Československu, a to již v první polovině 20. století. Po ukončení 1. světové války tento způsob trávení volného času využívala především střední vrstva, tak tomu bylo i nadále. Své největší oblibě letní byty dosáhly v první polovině 30. let 20. století. Ve většině případů na tyto letní dovolené jezdily celé rodiny. Vzdělání byl základní rys pro tyto rodiny. Jednalo se například o rodiny profesorů, lékařů, živnostníků či státních úředníků. Délka těchto pobytů se lišila. Délka dovolené závisela

pravděpodobně na pracovním volnu, které mohli účastníci využít. Některé rodiny trávily takovýto způsob dovolené celé prázdniny. Místa, která byla k tomuto odpočinku poskytnuta, se nacházela například v menším bytě, který připadal k zemědělské usedlosti, v domech či vile. Obvykle měli tito cestující možnost stravování v přilehlých hotelech či jiných ubytovacích zařízeních. (*Štemberk, s. 121 – 128, 2012*)

Cestovní ruch v čerstvě vyhlášeném Československu byl sice ve svých počátcích, ale již bylo zřejmé, že nejvíce příjezdů bude ze strany německých a rakouských hostů. Kromě nich začali hojně navštěvovat Československo také obyvatelé bývalé rakouskougurské monarchie. S rostoucí poptávkou města zřídily cestovní kanceláře a informační centra ve Vídni a Berlíně, kdy se potenciální cestující mohli dozvědět užitečné informace spojené s jejich cestou. Cestující pro svou cestu museli mít víza, jednalo se o částku do 20 Kč v závislosti na žadateli. V roce 1928 byla vízová povinnost s Německem zrušena, pas s sebou ovšem cestující mít musel, pro případ nutnosti prokázání své totožnosti. Nejnavštěvovanější oblastí celé země byl západ Československa, jednalo se zejména o lázeňská města – známý lázeňský trojúhelník, kam dodnes spadají: Karlovy Vary, Mariánské lázně a Františkovy lázně. Dále byly hojně navštěvovány horské oblasti, kde byla nejčastěji vyhledávána pěší turistika. Mezi nejnavštěvovanější československá města, patřila bezesporu Praha, která dodnes disponuje velkým množstvím kulturního dědictví, také představovala místo pro uzavírání hospodářských činností mezi oběma zeměmi. (*Štemberk, 2012c*)

2.3 Cestovní ruch v meziválečném období

Vzhledem ke špatné životní situaci nejen v ČSR, ale v celém světě, se začali lidé bouřit a pořádat stávky a demonstrace. Tyto úkony vedly až k založení radikálních politických stran, jednalo se o založení fašistické strany v Itálii a posléze nacistické strany v Německu, které významně ovlivnily dějiny 20. století a vývoj cestovního ruchu. Tyto dvě ideologie si byly velmi blízké, ovšem nějaké rozdíly přeci jen měly, nacismus vznikl v Německu, důvodem byla nespokojenost německé populace s vysokými reparacemi, které byly po první světové válce na poražené Německo uvalené. Dále ke vzniku strany přispěla všeobecná touha po jednom silném vůdci, který zemi povede v období krize, která světem otrásala. Nejznámější znak této strany je bezesporu antisemitismus. Toto smýšlení odmítalo jakoukoliv jinou politickou stranu ve vedení státu, bylo silně proti

komunistickému vedení, demokracii, ale také jiným stranám, které se zapojovaly do řízení státu.

Fašismus, ačkoliv častokrát považován za synonymum k nacismu, nejdříve vznikl v Itálii, která sice v první světové válce stála na straně vítězů, ale byla ostatními vítěznými státy upozadována, to Italové vnímali velmi negativně a cítili se ochuzeni o svou hrdost. K tomu přispívaly pocity nejistoty, ať už hospodářské, tak politické, kdy se lidé obávali z další případné války v důsledku revoluce či převratu. Fašismus se vyznačoval zejména vyzdvihováním zájmu celého státu, nikoliv zájmů jednotlivců, bylo vyžadováno přísného dodržování zákonů a pravidel. Fašismus vystupuje jako odpůrce demokracie a liberalismu. V době fašismu je přistěhování cizinců nežádoucí. Stát je veden silným vůdcem, ke kterému obyvatelé vzhlíží a podporují jeho zájmy. Není mu cizí tvrdý způsob vynucování svých potřeb, používá k tomu násilí spojené s cenzurou a propracovanou propagandou. (Šimíček Petr, 2011)

Fašistické státy byly proti modernostem, na druhou stranu používaly hypermoderní technologie a nápady. Cestovní ruch představoval užitečný nástroj pro vlády jednotlivých zemí, díky němu se vyspělé státy mohly porovnávat s ostatními, u kterých cestovní ruch nebyl ještě rozvinutý a mohly tak dávat najevo svoji sílu, na druhou stranu se snažili podporovat zdraví člověka. Cestovní ruch představoval příležitost vyhrát podporu ze strany občanů hmotnou nabídkou benefitů. Měl poukazovat na to, že fašismus může být i prostředkem pro zábavnější život. Organizace Dopolovaro, v překladu „po práci“ existovala ve fašistické Itálii, kde měla za úkol naučit občany, jak vynakládat se svým volným časem. Snažili se jakýmkoliv způsobem obyvatelstvo přivést na jiné myšlenky. Cílem bylo ukázat, že fašismus podporuje smysluplné trávení volného času. Lidé by tak nepřemýšleli nad opravdovou hrozbou, kterou fašismus přinášel do jejich země. Organizace vznikla již v roce 1923, prostředky na ní byly z osobních fondů. Do roku 1924 měla 13 000 členů. Mezi nejoblíbenější aktivity patřily ty nejlevnější, které představovaly například výlety na kole. Dopolovaro také nabízela zlevněné lístky na skupinové výlety, posilovala tak pozici státních železnic a jejich lepší využití. Musolini, což byla hlava státu Itálie, měl zájem o méně majetné obyvatele, pojal tedy vedení této organizace spíše za účelem jejího politického využití než opravdové pomoci lidem k využívání volného času. Z této organizace čerpal v pozdějších letech Adolf Hitler při zakládání organizace Kraft durch Freude. (Štemberk, 2012d)

Mezitím se demokratické země v meziválečném období již připravovaly na případnou válku, cestovní ruch byl tedy jedním z nejcennějších nároků, které si obyvatelé mohli dovolit a nechtěli o něj přijít, stejně tak usilovali o placenou dovolenou, kterou vnímali jako jednu z nejdůležitějších sociálních potřeb. Placené volno jakýmsi způsobem vytvořilo demokratickou civilizaci se sklonem k sociální rovnosti. Většina demokratických států neměla tak precizně propracovanou otázku organizovaného cestovního ruchu, jak tomu bylo u států s totalitními režimy. Cestovní ruch byl nástrojem pro prozkoumávání krás jejich vlastní země, to podporovalo vlastenectví a pocit národní identity. Demokratické země také doufaly v to, že cestování napomůže ve zlepšení rodinných vztahů a zdraví, neboť důsledkem dlouhého pracovního týdne se častokrát členové rodiny měli možnost vidět pouze večer po práci. Cestování jim mělo pomoci ve zlepšení jejich společenského a rodinného života. Pro jednotlivce představoval cestovní ruch jakýsi druh zábavy, který mohli využít pro svůj osobní rozvoj, více přimknout k přírodě a tím vyvolat potřebu ochrany životního prostředí, tak aby stále nabízelo kvalitní a dostupné prostředí. S podporou cestování se objevovalo pouze pár nesouhlasů. Zaměstnavatelé připouštěli fakt, že dovolená je nezbytná pro modernější svět. Věřili, že placená dovolená povede k větší disciplíně a vstřípnosti zaměstnancům, že jsou součástí jejich vlastního byznysu.

Vlády jednotlivých zemí pochopily, že placená dovolená je mezinárodním pokrokem, že může zlepšit život pracujícím. Mezi lety 1919 a 1925 se placená dovolená zavedla v šesti zemích východní a střední Evropy. Od roku 1935 dalších čtrnáct zemí po celém světě zavedlo placenou dovolenou. (Štemberk, 2012e)

Přes špatné životní podmínky se ve světě začaly objevovat nové technologie, které umožňovaly lidem lehčí život, díky tomuto lidé získávali více volného času, který investovali do poznávání a cestování. Lidé potřebovali odpočinek od každodenní práce a začali svůj volný čas využívat efektivněji. Výlety už lidé nevnímali jako zbytečnost, která pouze ochuzuje osoby o jejich volný čas, výletníci nebyli vnímáni jako lidé, kteří pohrdají lidmi, kteří tvrdě pracují. Volný čas lidé začali vnímat spíše jako odpočinutí si od těžké práce, kterou vykonávali. V roce 1925 byla v ČSR zavedena plošná dovolená, která se začala týkat i dělnické třídy, dělníci tedy mohli mít až 8 dní placené dovolené za rok, výše dnů závisela na počtu odpracovaných let. Postupně se také zkracovala denní pracovní

doba a nařízené bylo nedělní volno. Pracovní týden, který zahrnoval 6 dní, trval až do 60. let 20. století. (Štemberk, 2012f)

Hospodářská krize, která započala krachem na Newyorské burze v roce 1929, byla viditelná i na vývoji cestovního ruchu, kdy se v roce 1931 objevil pokles návštěvnosti ze strany německých obyvatel. Všechny státy se snažily o udržení deviz v jejich zemi a zabráňovaly tak vývozu do okolních států. Státy tedy doporučovaly a propagovaly domácí cestovní ruch namísto výjezdů do zahraničí. V roce 1932 největší ztráty pocítovala lázeňská místa. Němečtí obyvatelé v případě, že chtěli cestovat za hranice své země, museli platit daň ve výši 100 říšských marek, s tím bylo spojeno i omezení výše peněžních prostředků, které si s sebou mohou vzít. Opět byla zavedena vízová povinnost. V této době nebylo téměř možné získat na území Německa zahraniční valuty. Vycestování bylo velmi obtížné, do takové míry, že cestující byli odrazeni a raději navštěvovali domácí lázně a památky. Organizátoři CR v ČSR se snažili přilákat turisty, přehlíželi nevhodné chování německých institucí ve snaze zamezit odcestování. Odjezdový cestovní ruch z ČSR směrem do Německa nebyl tak zřetelný, jako tomu bylo u německých turistů do ČSR. (Štemberk, 2012g)

2.4 Organizace Kraft durch Freude

Organizace Kraft durch Freude, označována zkratkou KdF vznikla 27. listopadu 1933 z iniciativy Roberta Leyiho, německého politika, vyhlášena byla Josefem Goebbelsem, ministrem propagandy. Byla to organizace, která v tehdejší nacistické režimu představovala zejména zprostředkování zábavy a podporu smysluplného využívání volného času obyvatel Říše. Tuto organizaci řídila část tehdejší vlády, takzvaná Deutsche Arbeitsfront, v čele se zmíněným politikem. Ve třicátých letech minulého století byla tato organizace největší cestovní kancelář na světě. Vyznačovala se například heslem „Německý pracovník cestuje“. Jednalo se o jakýsi monopol v nabídce cestování a celkově v organizaci cestování. (Hans Florian, 2007a)

Organizace se zaměřovala zejména na střední vrstvu obyvatelstva. V roce 1934 bylo evidováno 2.3 milionů Němců, kteří se zapojili do cestování s touto organizací. Roku 1938 bylo již 10. 3 milionů výjezdů. Tento počet byl podpořený také například ze strany Itálie, která jako jedna z mála evropských zemí poskytla místa, na kterých se mohly dovolené odehrávat, jednalo se zejména o Alpy. Začátek války organizaci negativně

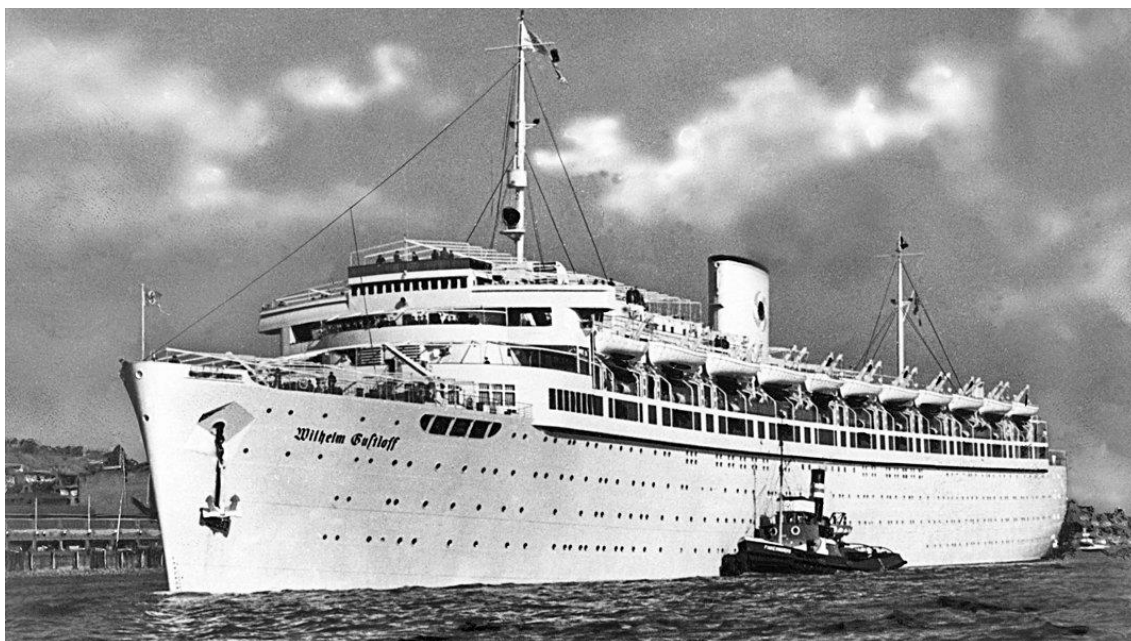
ovlivnil, její činnost byla pozastavena, některé projekty organizace byly zastaveny a již nikdy nebyly obnoveny. (Hans Florian, 2007b)

Cílem bylo odstranit sociální nerovnosti a vytvořit společenství, ve kterém by měli mít všichni stejné právo na odpočinek. Aby tohoto mohlo být dosaženo, bylo nutné řádně školit personál, zejména v duchu nacionálního socialismu. V roce 1939 bylo umožněno odjet téměř 43 milionům lidí na dovolenou, u většiny z nich se jednalo o jejich první dovolenou, vše následně spojovali s nacionálním socialismem, takže obliba Hitlera stále rostla, neboť byly tyto aktivity záměrně spojovány právě s ním. Vysoká čísla cestujících jsou výsledkem skutečnosti, že každý, kdo se odmítl účastnit aktivit KdF, mohl být považován za odpůrce režimu a mohl být poslán do koncentračního tábora. (Petra Nettelbeck, 1982)

Z počátku sloužila organizace zejména jako zprostředkovatel volnočasových aktivit, jako byly koncerty, různé hry, podpora volně přístupných knihoven a také denní výlety. Tyto aktivity byly nazývány jako „po pracovní“, název byl převzat z tehdejší italské organizace s názvem Dopolavoro, která podobné aktivity nabízela dříve než KdF. Později nabízela také balíčky delší dovolené, jako například vyhlídkové plavby.

Co se týče okružních plaveb, KdF byla největším zprostředkovatelem těchto dovolených. Plavby byly velmi oblíbené, a to zejména majetnější částí obyvatelstva. V roce 1937 se plaveb s KdF zúčastnilo 130 000 Němců. (www.rotenburg-unterm-hakenkrouz.de, 2006)

Nacisté se prostřednictvím svých lodí snažili, kromě propagandy režimu, také ukázat světu, že nacisté mají taktéž dobré úmysly a netřeba hledat pouze špatné. Zprvu měli Němci v plánu vybudovat až 30 lodí, které by sloužily pro okružní plavby, nakonec byly postaveny pouze dvě lodě k těmto účelům, nesly název Wilhelm Gustoff a Robert Ley, po významných představitelích organizace. Lodě byly navrženy tak, aby připomínaly domácí prostředí. Méně modernější z těchto dvou lodí byla ta s názvem Wilhelm Gustoff, pojmla až 6 500 pasažérů. Loď Robert Ley měla kapacitu na 1750 pasažérů a po 6 měsících využívání pro okružní plavby, byla přesunuta na bitevní pole. Druhá z lodí byla zničena ruskou ponorkou, právě když na ni byli pasažéři, zemřelo 9 500 lidí. Tato událost se stala nejtragičtější událostí v lodní dopravě. (www.cruiseshipodyssey.com, 2011)

Obrázek 1 - Výletní loď „Robert Ley“ organizace KdF

Zdroj:

<http://www.cruiseshipodyssey.com/kdf-ships/>

Cílem organizace bylo integrovat veškerou pracovní sílu do „národního společenství“. Toto mělo vést ke sjednocení populace, k jakémusi „společně využívanému času“. Tento cíl měl vést k další prosperitě Německa, zejména s předpokládaným nárůstem výroby, ale na druhé straně k nenápadné stagnaci vyplácených mezd, či dokonce k poklesu, bez velkého povšimnutí ze strany pracovní síly. Pracovní výkon měl být díky aktivitám zvyšován, toho se dosahovalo také nepřímo, a to například zlepšováním vzhledu pracovišť, modernizací pracovních prostor, jako například výstavba sportovišť, zkrášlení jídelen či výstavba zón pro odpočinek. Vše bylo hrazeno organizací Die Deutsche Arbeitsfront, (dále jen „DAF“), tudíž všichni, co se účastnili akcí pořádanou KdF, museli být členy DAF a platit tak členské příspěvky. V roce 1938 byl nejvyšší počet účastníků na cestovním ruchu v oblasti kultury, a to zejména na divadelních představeních, koncertech, výstavách a přednáškách, počet těchto návštěv přesahoval 38 miliónů. V roce 1939 je vykázáno již 43 miliónů výletů, zprostředkovaných organizací KdF, většina z těchto výletů měla jednodenní charakter. Tato vysoká čísla odrážel fakt, že nabídka výletů byla poměrně levná. Pro lepší představu se v knize *Resistance and Conformity in the Third Reich* (2013), uvádí jeden příklad mladého páru z města Cologne, který je na dovolené ve městě Fransdorf. Cesta tam i zpět, ubytování a vedlejší výdaje činily 60

Marek, což je o téměř 40 marek méně než při cestování bez pomoci KdF. (Housden Martin, 2013)

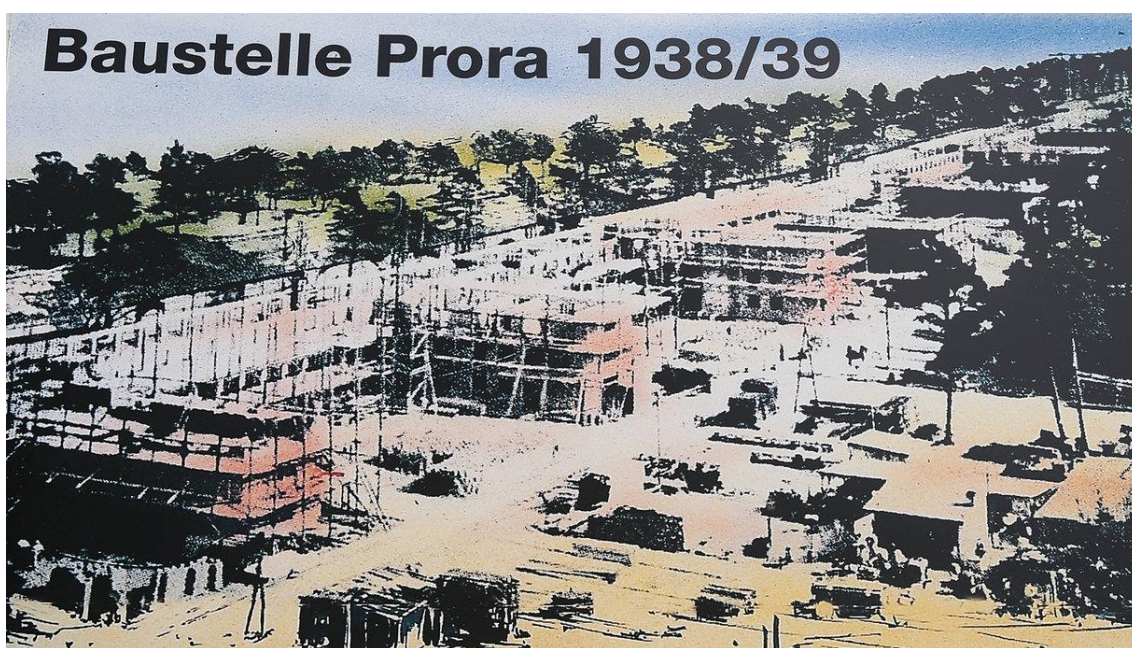
Jedním z projektů, které KdF realizovala, bylo zprostředkování dovolené na Špicberkách pro více než 1200 pracujících, kteří pocházeli z Bavorska. Tato dovolená trvala 10 dní a její cena byla 76 marek na člověka. Podobný projekt byl realizován v Mnichově, respektive pracovníci z Mnichova měli možnost vycestovat na osmidenní výlet do Mosel, cena pro jednu osobu byla 35 marek, většina účastníků byli pracovníci z firmy BMW. Cesta zahrnovala dopravu, ubytování, obědy, ale také sklenici vína každý den, či možnosti využití lázní. (Petra Nettelbeck, 1982)

Kromě rekreačních středisek v horských oblastech či u moře, byly propagovány místa po celém Německu tak, aby podpořily ekonomiku a zlepšily zaměstnanost v dané oblasti. Oblíbenou dovolenou však byly i plavby do Norska, Itálie, Řecka či na Madeiru, které byly nabízeny po celý rok, kvůli možnému přetížení kapacit v hlavních sezónách v létě a na Vánoce. Všechny tyto nabídky byly představovány jako dárek od „Führera“ zejména pro ty, kteří si dovolenou normálně nemohli dovolit. Podmínkou, aby se těchto dovolených a výletů mohl kdokoliv zúčastnit, bylo, že se musí jednat o rodinu, která má děti mladších 18 let, společně s ní mohl jet rodič starší 60 let, pokud žil ve stejné domácnosti a byl členem DAF. Uchazeč o poskytnutí dovolené musel doložit informace o své mzdě, vedle toho musel uvádět počet osob, o které se stará, tedy o vyživované děti, následně bylo rozhodováno o poskytnutí či neposkytnutí dovolené. Průměrná cesta stála 65 říšských marek, což byla velmi nízká cena, která byla důsledkem velkého počtu účastníků. Plavby byly dražší, například výlet na Madeiru stál 120 říšských marek, v té době průměrný plat činil 150 RM, tudíž se jich nezúčastňovalo velké množství dělníků, uvádí se, že pouze jeden ze sedmi rekreantů k nim náležel. (www.zukunft-brauchterinnerung.de, 2004)

Jedním z největších projektů, které organizace plánovala a také započala, byla výstavba přímořského letoviska v oblasti Prora na Rujaně. Mělo se jednat o obrovský prázdninový komplex, zahrnující hotely až pro 20 000 rekreantů. V té době se již veřejně mluvilo o pozdějším využití těchto míst, komplexy se měly proměnit zejména ve vojenské nemocnice. (www.deutschlandfunk.de, 2013)

Toto lázeňské letovisko bylo stavěno mezi lety 1936 až 1939 nedaleko Baltskému moři. Celý projekt stavby nesl název „Seebad der 20 000“. Hotelový komplex měl disponovat

10 000 pokojů, které byly především určené pro pracující s jejich rodinami. Ovšem dostavit tak rozsáhlé budovy se nepodařilo, kvůli přicházející válce. Stavby, které se však stihly postavit, byly využity jako výcvikové středisko pro vojsko, později zde mohli najít lidé útočiště před bombardováním. Po konci války se z letoviska Prora stala jedna z nejrozsáhlejších architektonických staveb, která se po nacistech dochovala. V roce 2015 byl dokončen projekt modernizace ubytovacích zařízení. V současné době tedy v opravené části nalezneme 130 bytů, které si mohou návštěvníci pronajmout či koupit. Úplné dokončení obnovy bezmála 4 kilometry dlouhého komplexu by mělo být v roce 2022. (www.prora-solitaire.de, 2020)

Obrázek 2 - Prora na Rujaně v roce 1938/1939

Zdroj:

<https://www.mdr.de/zeitreise/kraft-durch-freude-kdf-ns-organisation-hermann-ley100.html>

Obrázek 3 - Prora Solitaire v roce 2020

Zdroj:

<https://www.prora-solitaire.de/en/galerie/#group-1>

Díky organizaci KdF měli nacionální socialisté přehled o tom, jak lidé využívají svůj volný čas. Organizace sloužila i jako prostředek propagandy. Vedlo ji několik kanceláří, kde každá z nich zaujímala nějaký úkol a měla nastavené jasné priority. Dohromady zde bylo zaměstnáno na 100 000 lidí, téměř většina zde pracovala na dobrovolné bázi. Jednou z kanceláří byla například „Feierabend“, která organizovala kulturní akce, jako divadelní představení, pěvecké sbory, a podobně. Další velkou kanceláří byla „Sportamt“, která byla zodpovědná za zprostředkování fyzických aktivit. Zejména dala možnost chudším lidem účastnit se drahých sportů, jako například jízdy na koni či tenisu. Zájem o sportovní aktivity byl stále větší, největší nárůst o sporty byl v období olympijských her, konaných v roce 1937. Pouze kancelář, která nabízela cestování, turistiku a dovolenou byla financována sama, jednalo se také o největší kancelář z hlediska obratu, neboť ten dosahoval 80% celkového obratu organizace. (Zuelow, 2016a)

Snahy o to, aby se lidé cítili rovni, ukazuje i fakt, že jim bylo umožněno pomocí spořicíh karet, pořídit si automobil, který by ulehčoval cesty nejen na dovolené. Jednalo se o automobil značky Volkswagen, který byl organizací KdF vyvinut. O tento automobil byl

velký zájem, žádalo o něj bezmála 336 000 objednavatelů, ovšem nikdo tento automobil nikdy nedostal. Vybrané peníze z organizace KdF, které přispívali samotní členové, putovaly na vývoj takzvaného „Kübelwagen“, který později sloužil ve válce, jako válečný stroj. Lidé platili měsíční platby za nové auto, vše bylo pečlivě zaznamenáváno do vkladní knížky. Všichni, kteří investovali do nákupu nového auta, neměli odvahu na jakoukoliv stížnost, poté, co žádný automobil nikdy neobdrželi.

V roce 1939 přišlo pozastavení námořních plaveb na úkor příprav na válku, kdy flotily byly nutné pro případnou válku na moři, stejně tak byly pomalu omezovány výlety uskutečňované pomocí železnic. Tato omezení byla nahrazena zvýšením nabídky výletů po práci, kdy lidé nemuseli využívat těchto dopravních prostředků, neboť se většinou jednalo o pěší výlety. Úřad pro cestování, turistiku a dovolenou byl v únoru 1943 téměř rozpuštěn a zbývající kanceláře byly sloučeny a sloužily pro podporu vojsk a pracovníků, následně organizace pomáhala podporovat válku a posilovala vůli německého obyvatelstva vytrvat v boji. (www.zukunft-braucht-erinnerung.de, 2004)

Důležitými roky pro Kdf byly 1934, 1936, 1937 a 1938, kdy se v Německu konaly významné mezinárodní konference o hotelích a cestovním ruchu - Kdf se tak stalo „ukázkou“ světového kongresu v roce 1936 pro volný čas a rekreaci. V reakci na tuto konferenci, kde Německo mělo možnost ukázat svou dominanci v cestovním ruchu, začali jednotlivé vlády zemí navštěvovat samotnou Třetí říši a čerpat tak důležité informace. Například Irsko ve snaze budovat svůj vlastní průmysl cestovního ruchu, navštívilo Německo, aby sledovali program KdF. (Zuelow, 2016b)

2.5 Cestovní ruch v období Protektorátu Čechy a Morava

Po okupaci Československé republiky, vznikl takzvaný Protektorát Čechy a Morava. V čele byl člověk, který zastupoval samotného vůdce, tedy Hitlera, takzvaný říšský protektor. Ačkoliv se častokrát mluví pouze o jednom či dvou představitelích, za celou dobu existence Protektorátu byli celkem čtyři zastupitelé, kteří se na tomto postu vystřídali. Prvním byl Konstantin von Neurath. Po něm toto místo převzal Reinhard Heydrich, který se stal jedním vůbec z nejznámějších německých představitelů Třetí říše, jeho jméno se vrylo do dějin zejména kvůli atentátu, který na něj byl v období okupace spáchán ze strany československých parašutistů. Období po atentátu nebylo pro obyvatelé Protektorátu příznivé. Cílem nacistů bylo co nejrychleji najít viníky smrti Heydricha, toto

období bylo poté označováno jako „heydrichiáda“, zemřelo při něm velké množství obyvatel, kteří byli vyslýcháni. S tímto obdobím jsou spojené také události vypalování celých vesnic. Post obsazovali ještě dva protektoři, prvním byl Kurt Daluge, kterého posléze vystřídal Wilhelm Frick. Toto období s sebou tedy nepřinášelo příliš mnoho možností trávit volný čas cestováním. (Štemberk, Jakubec, 2018a)

V protektorátu byl založen takzvaný *Říšský výbor* pro cestovní ruch. Prioritou této organizace nebyly ekonomické přínosy plynoucí z cestovního ruchu, neboť využít cestovní ruch jako propagandu Třetí říše. Toto odvětví bylo vedeno zástupci z řad německých zemí, ale také zástupci jednotlivých ministerstev, které nějakým způsobem zasahovali do cestovního ruchu, například svaz lázní či sportovní svaz. (Štemberk, Jakubec, 2018b)

Další důležitou organizací byl Ústřední svaz pro cizinecký ruch v Čechách a na Moravě. Tento svaz měl sdružovat všechny podniky, které nějakým způsobem působily na poli cestovního ruchu, ať už se jednalo o hotely či restaurace. Spadaly sem například také lázeňské a sportovní místa. Jediným co do tohoto svazu nepatřilo, byla doprava, ta spadala pod Ústřední svaz dopravy. Cestovní kanceláře a agentury zase spadaly do Ústředního svazu dopravy, do oddělení s názvem „*pomocné živnosti dopravní*“. (Jakubec, 2018)

Co se týče zahraničního cestovního ruchu, možnosti pro vycestování za hranice Protektorátu byly velmi zúžené. Po celé Evropě byly zavedeny cestovní bariéry v administrativní podobě. Vyhlášení Protektorátu s sebou přineslo zejména změnu hranic, a tudíž Československo přišlo o spoustu hojně navštěvovaných míst, zejména horských oblastí, které se těšily velkému zájmu ze strany obyvatel Československa již od vzniku republiky. Tyto oblasti byly tedy přístupné zejména německým obyvatelům. Obyvatelé Protektorátu stále hojně navštěvovali pohraniční oblasti bývalého Československa. V počátcích byly pohraniční oblasti také navštěvovány ze strany říšských obyvatel, jejichž nejvýznamnějším důvodem návštěv tohoto území byly nákupy. Velké množství rekreačních středisek bylo zabíráno a měněno na potřebné pro Hitlera. Například z hotelů a pohostinství se stávaly léčebny pro vojáky či podniková rekreační místa. (Štemberk, Jakubec, 2018c)

Například lázně v Luhačovicích se začaly využívat jako ozdravné pobyty dělníků, to mělo přinést jejich větší produktivitu v práci.

Lidé svůj volný čas začali více věnovat kultuře a sportům, neboť cestování bylo mnohdy velmi finančně náročné. Ovšem samotná kultura nesla taktéž jinou podobu, spousta českých názvů byla zakázána. Taktéž bylo přísně zakázáno jakékoliv politické vyjadřování skrze kulturu. Vliv na kulturu měl také německý jazyk, který se stal nedílnou součástí každodenních životů obyvatel. Významné osobnosti české kultury byly buď nacisty přijímány a bylo jim dovoleno nadále veřejně vystupovat, ovšem to s sebou neslo určitou pokoru ze strany těchto umělců, vůči Říši. Mnoho umělců emigrovalo. Česká kultura a veřejný život byl tedy značně ochuzen. Ovšem nadále probíhaly různé slavnosti a koncerty, jako například Pražské hudební jaro, které se těšilo velké oblibě, neboť se jednalo o jednu z mála společenských akcí, které nebyly úplně pod diktaturou Němců. Muzea, knihovny a umělecká díla byla pečlivě prokontrolována a následně zničena či odvezena do Německa. A samozřejmě byla zavedena cenzura. Na toto dohlížel takzvaný *Úřad lidové osvěty*, který se přímo zodpovídal říšskému protektorovi. Tento úřad měl na starost taktéž samotný cestovní ruch. (Michlová, 2012a)

Poměrně rozsáhlé bylo využívání volného času formou sportu. Obyvatelé tak trávili čas nejen aktivně, zapojováním se do sportovních činností, ale taktéž pasivně, na straně diváků. Tyto sportovní události se v počátcích jevily jako velmi oblíbené. S postupem času se měnila jejich organizační struktura, kdy byly zavedeny určité prvky nacismu a zjevná propaganda přímo na těchto událostech. Obliba ze stran Čechů upadala. V roce 1940 byla zrušena organizace Junák. Mnoho jejích členů poté přestoupilo do Klubu českých turistů. Postupně byly rušeny i jiné organizace, například Sokol. Veškerý majetek, který vlastnily byl převeden do majetku nacistických organizací Kdf a Hitlerjugend. Obdobou Hitlerjugend v protektorátu byl tzv. *Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách*. (Michlová, 2012b)

Obrázek 4 - Symbol Kuratoria pro výchovu mládeže - obdoba Hitlerjugend

Zdroj:
Marie Michlová, 2012

V tomto období se velmi lišil způsob života ve městech a na venkově. Ve městech byli lidé více kontrolováni. Jejich životy byly pod neustálým dohledem, neboť do měst se přistěhovalo velké množství Němců. Naopak vesnice na tom byly o trochu lépe. Důsledkem toho byly víkendové pobyty měšťanů na venkově, kam jezdili převážně ke svým rodinným příslušníkům. S tím souvisel také vznik sdružení s názvem „*Rok radosti ze života*“. Zabývala se organizováním zájezdů a výletů. Lidé na tyto výlety jezdili převážně autobusy, jejichž kapacita byla mnohdy příliš nízká. Další část cestujících šla pěšky, neboť se jednalo o levnější alternativu. Doprava, kterou využívali cestující byla postupem času nahrazována jinými způsoby, neboť palivem se muselo šetřit, jelikož bylo potřeba při válečných operacích. Koňské povozy se ve většině případů používaly tam, kde nemohly jet auta, taktéž byly využívány na vesnicích. (Michlová, 2012c)

2.6 Cestování po druhé světové válce

Po konci druhé světové války nebyly podmínky pro cestování dostatečné, a tak se v počátcích jednalo zejména o cesty diplomatů či služební cesty, kterých taktéž nebyl velký počet, k tomu nepřispěl ani fakt, že hotely a restaurace byly ve fázi obnovování, velké množství z nich bylo přímo zasaženo válkou, zdevastované budovy bylo nutné rekonstruovat, častokrát docházelo k úplné demolici. Velké množství těchto zařízení bylo v průběhu války využíváno k jiným účelům, než cestovní ruch a rekreace. Hotely byly proměněny v polní lazarety, lágry, či obsazeny armádou k jejím vlastním účelům. Nejen ubytovací a stravovací zařízení bylo nutné opravovat, k nim spadala samotná doprava, které chyběly pohonné hmoty, kterých bylo již malé množství za války, také bylo zničeno spousta železničních tratí a stanic, jež byly důležité při válečných operacích. Ničeny byly zejména na konci války přechájecími nacistickými vojáky, ti se snažili zneškodnit veškeré dopravní uzly a znemožnit dopravu, aby měli více času na útěk a zničení veškerých důkazů. (Štemberk, 2012h)

Nedlouho po ukončení války se začalo otevřeně hovořit o důležitých krocích, které měly cestovní ruch obnovit a později přinést výhody z něj vyplývající. Vznikl tedy plán na podporu cestovního ruchu, jež nesl název „Dvouletý plán cestovního ruchu“. Vydán byl Studijním ústavem cestovního ruchu. Jejich prioritou bylo zařadit tento plán do celostátního dvouletého plánu, který byl zaměřen na obnovu všech důležitých pilířů státu, jako průmyslová výroba, zemědělská výroba, doprava. Tento plán byl dokončen v druhé polovině roku 1946. Heslem plánu bylo: *„práce je zdrojem pro trvalé blaho národa“* (Štemberk, 2012). Byl určen pro období 1947 až 1948. Oficiální prohlášení zdůrazňovalo, že zlepšení úroveň lidského života a celkové podmínky pro život v Československé republice. Cílem bylo zmodernizovat dopravu tak, aby byla přinejmenším stejná či vyšší, než v roce 1937, přednost oprav dostávala zejména doprava, která směřovala směrem na východ, tedy tehdejší SSSR. Dalším významným bodem, který se mohl dotknout cestovního ruchu, byl odsun německých obyvatel nejen z pohraničních oblastí, ale i z měst, které v předválečném období obývalo značné procento německých obyvatel, následovalo osídlení 2,5 milionu československých obyvatel těchto oblastí. Ve Dvouletém plánu cestovního ruchu najdeme i zmínku o oboru péče o zdraví, který je představen jako jeden ze základních práv občanů, s tím souvisí i preventivní péče, tedy lázeňství. Okrajově je zde zmínka i o péči o mládež a s tím související organizace, které

měly pečovat o to, jakým směrem je mládež vedena, jako prioritu uvádí lásku k práci a její následná interpretace mládeži. Je zde i úprava ohledně divadelnictví, hudby a celkově ohledně činností umělců, ti všichni podléhali veřejné kontrole, to znamená, že již v těchto počátcích komunismu vedení státu ovlivňovalo strukturu a podobu kulturního života. Stejně tak tomu bylo v části sdělovacích prostředků, to znamená film a rozhlas, které byly řízeny státem. Jednalo se o vůbec první zásah do ekonomiky státu. (Štemberk, 2012)

Od února 1948 až do listopadu 1989 v Československé republice byla vláda jedné strany, tedy komunistické. Toto období se dá rozdělit na dvě časové rozmezí, a to období do roku 1969, a období po tomto roce. Do roku 1969 bylo cestování do západního světa relativně snadnější. Občan Československa, pokud se ucházel o to, vyjet za hranice ČSR, musel předložit takzvaný devizový příslib nebo obdržet pozvání od osoby, která v zahraničí žije. Na základě těchto podmínek obdržel cestovní pas a výjezdní doložku a mohl vyjet do kterékoliv země. Vydávání těchto dokladů mělo na starosti ministerstvo vnitra. Po roce 1969, v období normalizace, bylo možné vycestovat velmi omezeně a vycestování určité osoby podléhalo velmi přísným zkoumáním, zda se daný člověk nepokouší emigrovat. Povolení přicestovat do ČSR bylo také přísně kontrolováno, zejména se zkoumalo, zda se nejedná o agenta z kapitalistických zemí, kterých se očividně komunisté velmi báli. Zahraniční turisty lákaly nejen přírodní památky a velmi oblíbené lázně, ale také kulturní akce, jako byly spartakiády či festivaly nebo oslavy výročí a sportovní události. Tato zpřísnění, která s sebou přinesl rok 1969, občany ČSR velmi omezovala a to zejména v situacích, kdy nemohli navštěvovat své příbuzné v zahraničí, a tak se mnohdy stalo, že se rodinní příslušníci neviděli několik let. Nejčastějším odůvodněním odmítnutí výjezdu do zahraničí podle Hortiga (2019) bylo: „*cesta do ciziny nebyla v souladu se státními zájmy*“, což znamenalo jakousi odvetu za to, že daný člověk kritizoval tehdejší politickou situaci. (www.statistikaamy.cz, 2019)

S volným časem obyvatel souvisí také svátky a dny volna, kterých komunistický režim velmi šetřil. Lidé měli možnost s větším množstvím státních svátků jezdit například na prodloužené víkendy. Tyto slavnosti je důležité zmínit, neboť se jednalo o jakýsi druh cestovního ruchu, kdy obyvatelé navštěvovali města, ve kterých se oslavy konaly. Slavnosti, které se odehrávaly v období komunismu, se velmi podobaly prvorepublikovým slavnostem, a to zejména tím, že častokrát docházelo ke shromažďování lidu a následným průvodům doprovázeným různými vedlejšími akcemi.

Nutno také zmínit strukturu slavností a svátků, která byla státem velmi obměněna. Co se týká duchovních svátků a slavností, které byly velmi dodržované a navštěvované i v průběhu druhé světové války, s nástupem komunismu byly v roce 1948 vlivem svátkového zákona buď úplně zrušeny, nebo jejich existence byla pro komunismus velmi nežádoucí. Součástí zákona bylo prohlášení neděle za běžný pracovní den. Svátky tedy ještě nebyly oficiálně zrušeny, ale již v roce 1951 bylo mnoho ze státních svátků buď úplně zrušeno, nebo se změnila jejich struktura a význam. Jednalo se zejména o církevní svátky, jako například svátek Tří králů či Velký pátek, zrušen byl ale i například památný den, připomínající den narození prvního prezidenta ČSR T. G. Masaryka či památný den Sv. Václava. Od této doby byl státní svátek pouze jeden, jednalo se o 9. květen, Osvobození Československa Sovětskou armádou, jednalo se o nejdůležitější svátek celého roku. Slavily se také takzvané významné dny, mezi které se řadil například 25. únor, jako Vítězný únor. Byly zavedeny dny pracovního klidu, které se většinou konaly v dny, kdy dříve byly svátky, které byly zakázané, například Pondělí velikonoční. Státní svátek a významné dny byly častokrát využívány k propagaci komunistického režimu. Slavnosti vyzdvihovaly zejména plány a úspěchy režimu. Režim využíval těchto veřejných setkání k prezentaci socialismu. Hlavním cílem těchto akcí byla taková organizace, která znázorňuje perfektně fungující stát a spokojené obyvatele, tento cíl podporovali zejména nadšení účastníci. Častokrát byli na tyto akce zváni zahraniční novináři a média. Nejdůležitější roli hrál Svátek práce, který byl často zaměřován s oslavou komunistické moci. Jedním z hlavních rysů, které měly tyto akce spojené s fašistickým Německem, bylo zejména postrádání jakékoliv spontánnosti, vše bylo pečlivě kontrolované a organizované, na celý průběh dohlíželi organizátoři. Pouze v roce 1968 si lze všimnout spontánních akcí, které byly doprovázeny všeobecným zmírněním a uvolněním režimu. V období normalizace, tedy od roku 1968, až do roku 1989, stále probíhaly nejrůznější akce, ovšem již neměly takovou podporu lidu, mohlo to být následkem velkého uvolňování, kdy si lidé zvykli na volnější život v režimu, a náhle jeho rychlé utnutí a tím i ztráta jakéhokoliv nadšení a podpory komunistů. Na těchto organizovaných akcích chybělo nadšení lidu a vše se organizovalo podle předchozích ročníků, takže například vždy byl nějaký proslov, spousta lidí a výzdoby, ale již to nebylo doprovázeno takovou podporou jako dříve. (www.statistikaamy.cz, 2019)

Komunistický režim ke své propagaci používal sportovní akce, které mnozí ze zúčastněných vnímali jako určitou formu trávení volného času. Do roku 1952 se konaly

Sokolské dny, které pořádaly jednotlivé obce za pomoci místních skupin lidí, kteří se sdružovali právě v jednotách Sokolu. Sokolští stoupenci se v průběhu války častokrát zapojovali do protinacistického odboje a spousta z nich v tomto boji přišla o život, po válce se tedy dbalo o jejich připomínání právě prostřednictvím sokolských slavností, ovšem v roce 1952 byl Sokol zakázán, a to zejména kvůli odporu nového režimu sokolskými jednotlivci. Dalším důvodem, proč byl Sokol zakázán, byla snaha sjednotit všechny tělocvičné spolky v jeden. Sokolské slety tedy nahradila Spartakiáda, která byla nacvičována dlouhé měsíce před samotným vystoupením. Účastníci Spartakiády byli lidé všech věkových skupin. Spartakiáda měla symbolizovat jednotnost lidu a sílu komunismu, kdežto slety Sokolů v první republice měly symbolizovat zejména vítězství nad Němci v první světové válce a lásku k národu. V roce 1938 byl Všesokolský slet jednou z nejdůležitějších organizovaných akcí, neboť se stal symbolem odporu vůči fašismu. (www.statistikaamy.cz, 2019)

Dalším oslavám se řadí ty studentské, které svůj charakter převzaly z první republiky, byly to svátky zejména jara, konaly se v květnových či červnových termínech a pořádali je nejčastěji gymnazisté. Cílem Studentských slavností bylo věnovat výtěžek na podporu studií. Po válce byly slavnosti zaměřeny hlavně jako odpor vůči fašismu a také oslavování jednoty mládeže, takže již zde byly patrné znaky pro komunistickou propagaci. Jak už to bývá u totalitních režimů, častokrát se snaží poukázat na svou sílu nejen v jednotě lidu, ale také připravenou vojenskou silou, k tomu byl dán prostor v leteckých dnech, které jsou v podstatě stejné, jak je známe dnes. Přehlídku letounů, kterými disponovala armáda, doprovázela propagace režimu a veřejné podněcování nenávisti vůči západním mocnostem. .(www.statistikaamy.cz, 2019)

2.6.1 Revoluční odborové hnutí

Komunistický režim, stejně tak jako nacistický disponoval organizací, která měla ve státu podobu jakéhosi monopolu v oblasti rekreace a cestování. Jednalo se o takzvané Revoluční odborové hnutí, zkratkou označováno jako ROH, které nahradilo tehdejší Ústřední radu výborů. Tato organizace vznikla již ve válečném období, přesněji v roce 1945, jako zakázaná organizace. Důvod, proč přetrvala i po válečném období je, že její zájem se uchyloval k socialistickému smýšlení. Dokonce se stala jednou z předních organizací režimu, kdy například stála i za procesem zestátňování soukromých firem.

ROH bylo spojené s jednotlivými odbory ve firmách, společně organizovali společenské a kulturní akce. Členství v odborech bylo dobrovolné, ovšem pracovníci, kteří nebyli v odboru, byli bráni jako neloajální vůči režimu a jejich život se tímto komplikoval. (Bilík Petr a kol., 2013)

ROH se zapojila ihned po ukončení války do procesů obnovování běžného života. Bylo zapotřebí zprostředkovat zdravotní péči a zotavení přímým účastníkům války, zejména těm, kteří byli drženi nacistickým režimem, vojákům, ale i lidem, kteří se zapojili do obrany republiky při konci války, kdy jich velké množství zahynulo přímo v ulicích měst a obcí. Selektce obyvatel, kterým tyto služby budou dopřány, se zúčastnila Ústřední rada odborů, později Ústřední rekreační oddělení. Účastníkům zotavování v roce 1946 bylo umožněné ubytování ve 14 ubytovnách, kde měli možnost dostatečného množství potřebných potravin, pro jejich lepší zotavení a nabrání sil. Doprava do těchto míst byla zdarma. Ovšem špatné zdraví vlivem dlouho trvající války a dlouhodobého nedostatku výživných potravin nezužovala pouze přímé účastníky těchto pobytů, ale celé obyvatelstvo. Ovšem kapacita, která byla potřeba pro zotavení tak velkého množství lidí byla velmi malá. Častokrát lidé trpěli nemocemi, jako byla tuberkulóza a podobně. Mezi tyto lidi patřili také děti a mládež, kterým se nedostávalo potřebných živin v průběhu jejich růstu. Aby mohlo být dopřáno zdravotní péče a zotavení co největšímu počtu lidí, bylo nutné zřídit ozdravovací ubytovny a hotely. Budov bylo poměrně velké množství, problémem byl jejich stav, který ve většině případů byl důsledkem války velmi špatný. Zpočátku bylo využíváno hotelů a budov, které byly buď pronajaté či později zestátněné. Stejně jako KdF mělo ROH vymezené oblasti, kam tito lidé na pobyty jezdili, například horské oblasti u Špindlerova Mlýna či Šumavy. Ozdravné pobyty se již v roce 1946 staly pobyty, na které musel mít pracující člověk právo, musel podávat tedy vynikající výkony v práci, a být samozřejmě loajální vůči komunistické straně. Úplné proplacení nákladů na pobyty náleželo pouze nejvýše postaveným komunistům, kteří měli výborné posudky z podniků. Existovala směrnice, díky které se odbory a ROH měly řídit při výběru vhodných kandidátů na bezplatné rekreační pobyty, ostatní museli platit ne příliš velkou částku. V roce 1950 již bylo k dispozici 160 objektů přizpůsobených k rekreaci. (Štemberk, s. 135, 2013)

V roce 1952 k běžné rekreaci v zotavovacích střediscích přibyla také další forma cestovního ruchu, a to lázeňství. ROH mělo k dispozici lázeňské domy a sanatoria. Tyto

kapacity ovšem chyběly zdravotníkům, kteří pociťovali nedostatečné množství volných lůžek pro pacienty, kteří lázeňskou péči nutně potřebovali, tak se v roce 1956 tyto objekty znovu vrátily ministerstvu zdravotnictví. Vedle rekreačních pobytů na území Československa byly také pobyty zahraniční, které byly ovšem vybírány nejen ze strany ROH, ale zejména samotným komunistickým režimem. Tyto oblasti se nacházely na území bývalého Svazu sovětských socialistických republik. Komunikace ohledně koordinace zahraničních pobytů mezi těmito státy, byla prostřednictvím odborů a organizací, které se zabývaly turistikou v zahraničí. Na základě potřeb lepší provázanosti a komunikace vznikla Mezinárodní federace organizací sociální turistiky, se zkratkou IFPTO, jejím cílem byla lepší provázanost v cestovním ruchu mezi jednotlivými státy. Mezi tyto státy se časem promítaly i nesocialistické státy, nacházející se v západní části Evropy, spadala sem například francouzská organizace či švýcarská, ovšem do těchto zemí nebyli vysíláni obyvatelé socialistických zemí, ale naopak, přijížděli sem zástupci z kapitalistických zemí, zejména do lázeňských míst. V rámci pobytu v SSSR museli obyvatelé podstoupit také nedobrovolné exkurze do místních zemědělských či průmyslových fabrik, kde měli možnost vidět místní způsoby práce, většinou se však jednalo o předem připravené exkurze, které prezentovaly pouze „kladnou“ stránku daných podniků. Mezi nejnavštěvovanější se řadily rekreace u Černého moře a Jugoslávie. Podpora zahraničních pobytů nebyla tak hojná jako na domácím cestovním ruchu. Do zemí spadající pod SSSR bylo přispíváno až do výše 40 % nákladů samotného pobytu, u jiných zemí se socialistickým režimem byly tyto dotace nanejvýše podporovány do 20 % ceny zájezdu. Výjimku tvořily rekreace v Jugoslávii, které nebyly nijak podporovány ze strany odborů. (Štemberk, 2012)

Cesty do SSSR byly organizovány vlaky, které reprezentovaly socialismus a „přátelského ducha“, jak tomu socialisté nazývali. Těmto vlakům se nazývalo „vlaky družby“. Tyto cesty trvaly v průměru 10 dní a mezi nejvíce navštěvované města se řadila například Kyjev, Moskva či Leningrad. (www.plus.rozhlas.cz, 2020)

Obrázek 5 - Vlak družby do SSSR, organizace ROH

Zdroj:

<https://plus.rozhlas.cz/vlaky-druzby-cesty-za-vycpanym-vladimirem-iljicem-i-za-holicimi-strojky-7869111>

Obrázek 6 - Výletní vlaky org. Kraft durch Freude

Zdroj:

<http://www.rothenburg-unterm-hakenkreuz.de/ns-reiseveranstalter-kraft-durch-freude-organisierte-den-massentourismus-und-schickte-sonderzuege-und-busse-aus-dem-ganzen-reich-nach-rothenburg/>

Jak můžete vidět na 4. a 5. obrázku, KdF i ROH plně využívali každé příležitosti k propagaci svých ideologií. Snažili se dávat plně najevo, kdo stojí za podporováním cestování obyčejných lidí.

Nejrozsáhlejší rekreace u obyvatel ČSSR byla ta, kterou organizovaly podnikové výbory. Jednalo se o komplexní zajištění pobytů pro zaměstnance a jejich rodinné příslušníky. Podnikové výbory zpravidla nabízely svým zaměstnancům možnost pobývat chaty, kempy a různé tábory, které samy zřídili. Část vynaložených prostředků na takovýto pobyt byla hrazena jednotlivými odbory. S touto rekreací byli úzce spjati pionýři.

Závodní rekreace tedy probíhala na rekreačních místech, které si jednotlivé podniky samy zřizovaly a řídily, společně se samotnými uživateli. Financování provozu bylo ze strany jednotlivých závodů, ale také samotných účastníků, kteří přispívali skrze příspěvky do podnikových fondů od pracujících. V počátcích závodní rekreace byl pozvolný růst účastníků, a to až do roku 1961, když možnosti rekreace využilo asi 630 000 zaměstnanců. V roce 1965 se počet rekreatantů pohyboval okolo 1 133 000 lidí. (Kafková, 2016)

Rekreačních středisek jsme mohli po celém Československu najít mnoho. Jak uvádí pan Petrov ve své knize (2017) mezi první rekreační střediska se zařadily ty v Krkonoších, a to již v roce 1946. Jedním z těchto středisek byla také zotavovna s názvem „Dukla“, která se nacházela v Krkonoších a dodnes se v ní mohou návštěvníci ubytovat, nyní nese název „Palace club“.

Příloha 1 - Zotavovna "Dukla" v Krkonoších

Zdroj:

<https://magazin.aktualne.cz/cestovani/tak-jsme-cestovali-na-dovolenou-za-socialismu-lid-do-bulhars/r~4e411f8eac3111e89de10cc47ab5f122/v~sl:58a43a10be0cd2ddcd318a73f8060e15/>

Přestože cestovní ruch pod vlivem ROH a odborů stále stoupal, nelze úplně říci, zda nějakým způsobem přispíval ke zlepšování cestovního ruchu. Častokrát lidé neměli dostatečné množství peněz na pobyty v zahraničí, a tak se přizpůsobili nabídkám, které jim umožňovaly podniky. Lidé tímto získávali pocit, že socialismus jim umožňuje a přispívá k rekreování s minimálními náklady a starostmi, ovšem nedopřával to, co lidé v současné době od cestování očekávají, tedy poznání nových kultur a zvyklostí.

Nutno také dodat, že právě ROH bylo zakladatelem většiny výborů v podnicích, které byly velmi důležité při Sametové revoluci v roce 1989.

3 Diskuze

Výběr téma, o kterém bych mohla napsat svou bakalářskou práci, pro mě představoval jedno základní kritérium, a to vybrat takové téma, které by se co nejvíce dotýkalo historických událostí. Nalezneme poměrně rozsáhlé informace o vývoji cestovního ruchu, jako takového. Toto téma je rozvíjené, ať už u zahraničních autorů, tak českých. Ovšem nenašla jsem žádnou práci, která by se přímo zaměřovala na spojení určitého časového úseku vývoje cestování ve dvou odlišných zemích. Následně jsem usoudila, že spojení historie cestování v České republice a Německé spolkové republice by mohlo přinést zajímavé poznatky, a mohlo by se stát zajímavým čtením. Nejenže jsou tyto země, zeměmi sousedními, ale zejména spolu sdílí důležité historické milníky, které změnily dějiny téměř všech národů na Zemi.

Vývojem cestovního ruchu v období 20. století se detailně zabývá český historik, doktor Jan Štemberk, který je současně jedním z členů katedry Vysoké školy obchodní v Praze, kde přednáší. Doktor Štemberk napsal čtyři knihy, které jsou zaměřeny na cestování v minulosti. Jeho knihy mi byly velkou oporou při psaní. Čerpala jsem z nich cenné informace, které jsem následně srovnávala a doplňovala se zdroji ze zahraničí.

Výsledek mé práce přináší zejména porovnání dvou různých organizací cestovního ruchu v totalitních režimech. Každý z totalitních režimů byl jiný, ovšem tyto organizace si byly velmi podobné. Je těžké přímo říci, zda se Revoluční odborové hnutí inspirovalo organizací Kraft durch Freude. Můžeme pouze diskutovat, zda mohou být jejich podobnosti nějakým způsobem převzaté. Je tedy otázkou, zda ROH bylo velmi podobné KdF z důvodu toho, že obě existovaly v totalitních režimech, nebo zda se ROH inspirovalo přímo způsobem organizace KdF. Dle mého názoru, s pomocí všech zdrojů, které jsem pročetla si myslím, že v počátcích se ROH inspirovalo způsobem vedení, jakým KdF disponovalo. Přeci jen tato organizace pod záštitou Třetí říše byla perfektně vedena, tedy alespoň v jejích počátcích. Mohli jsme zde pozorovat nejen krátkodobé organizované výlety, ale také koupě lodí, které měly sloužit zejména pro členy KdF při okružních cestách. ROH nedisponovala zámořskými loděmi, ale za dobu své existence si dokázala zorganizovat síť rekreačních zařízení, byť k tomuto dospěla zestátněním těchto podniků.

Je také důležité zmínit, že obě organizace působily každá jinak dlouho. Lze tedy pouze teoreticky konstatovat, jak by se KdF vyvíjela, kdyby nebylo porážky Třetí říše v Druhé světové válce. Ale to si myslím, že je téma na samostatnou práci.

Závěr

Vývoj cestovního ruchu v Německu v období druhé světové války je častokrát velmi opomíjen ba dokonce laickou veřejností brán jako neexistující složkou té doby. Ovšem pravdou je, že doba totalitního režimu s sebou přinesla organizovaný cestovní ruch, který byl velmi sofistikovaně řízen. V době nacistického režimu jsme se mohli setkat s propagandou na různých úrovních. Jedna z efektivních propagací tohoto smýšlení byla právě skrze viditelné podpory cestovního ruchu. Zejména v počátcích vlády nacionálně socialistické strany v Německu je značná podpora smysluplného využívání volného času obyvatelstva. K tomu přispívala organizace Kraft durch Freude, která měla na starost nabídku a organizování dovolených.

Cílem této práce bylo zjistit, zda byl vývoj cestovního ruchu u nás nějakým způsobem ovlivněn způsobem organizováním cestovního ruchu v nacistickém Německu. Při mém prvotním zkoumání jsem nejdříve zjišťovala obecné informace o organizaci Kraft durch Freude. V mém zkoumání mi byly oporou zahraniční internetové zdroje, ze kterých jsem čerpala a hledala inspiraci k co nejvýstižnějšímu představení nejen této organizace, ale taktéž celkového cíle, kterým svým projektem chtěla Nacionálně socialistická strana dosáhnout.

Následně jsem využila zdroje české, na základě níž, jsem dospěla k závěru a odpovědi na můj vytyčený cíl práce. Vliv nacistického řízení cestovního ruchu nelze přímo dokázat, ovšem můžeme najít jisté podobnosti, které jsou velmi značné. Tyto podobnosti se promítly při konci druhé světové války, kdy vznikla česká organizace s názvem Revoluční odborové hnutí, častokrát známější pod zkratkou ROH. Obě tyto organizace, tedy nacistická KdF a komunistická ROH měly vesměs stejný cíl, kterého chtěly dosáhnout, a to propagace jejich režimů skrze podpory cestování. Mezi zásadní podobnost řadím také fakt, že měly přesně vybrané destinace, se kterými spolupracovaly. Taktéž obě budovaly rekreační střediska, která následně mohli využívat jejich členové. A v neposlední řadě těmito monopolními strukturami řídili životy obyčejných lidí i ve volném čase, což vedlo ke kolektivnímu trávení volného času, zejména spolupracovníků z podniků.

Množství výzkumů, které se problematikou cestování v nacistickém Německu zabývají, je poměrně malé množství. Najdeme ovšem celou řadu krátkých článků, které se na toto téma vztahují. Přispělo by tedy nějaké komplexní rozšíření tohoto tématu. Dle mého

názoru bychom nejvíce odpovědí na toto téma dostali z Německých archivů. Myslím si, že cíl práce byl splněn.

Seznam tištěné literatury

- B. v. Černý: Základy poznání cestovního ruchu, Praha 1945, s. 10
- BILÍK, Petr. České země a Československo ve 20. století. 1. Olomouc : Olomoucký kraj, 2013. ISBN 978-80-87535-76-9.
- GORDON, Bertram. War Tourism: Second World War France from Defeat and Occupation to the Creation of Heritage. Cornell University Press, 2018. ISBN 9781501715891.
- HAMS, Florian. Nazi propaganda: Wellness unterm Hakenkreuz. Spiegel. Spiegel geschichte, 2007.
- HOUSDEN, Martin. Resistance and Conformity in the Third Reich. Routledge, 2013. ISBN 9781134808465.
- KOOP, Volker. Nacionální socialismus. Praha: Grada, 2012. ISBN 9788024739090.
- NETTELBECK. Petra. Sozialdemokratische Partei Deutschlands. Deutschland-Berichte der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands., Germany 1982. ISBN 9781134808465.
- ORT, Alexandr. Evropa 20. století. 1. Praha: Arista, 2000. ISBN 80-86410-06-4.
- PETROV, Michal. *Retro* ČS. Brno: Jota, 2017. ISBN 978-80-7565-231-7.
- ŘIHÁK, Hynek. Hitlerův socialismus a vyhnání čechů ze Sudet. 2019. ISBN 8075701429.
- ŠTEMBERK, Jan. Německo-československý cestovní ruch v meziválečném období. Acta Oeconomica Pragensia. 2010. 10.18267/j.aop.295.
- ŠTEMBERK, Jan. Cestovní ruch a česká společnost na přelomu 19. a 20. století. Praha, 2013. Katedra společenských věd Vysoké školy obchodní v Praze o. p. s.
- ŠTEMBERK, Jan. Fenomén cestovního ruchu: možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu. Pelhřimov: Nová tiskárna ve spolupráci s Vysokou školou obchodní v Praze, 2009. ISBN 978-80-7415-021-0
- ZUELOW, Eric. *A history of modern tourism*. 1. England: Palgrave, 2016. ISBN 9780230369658.

Internetové zdroje

Československé odborové rekreace ROH v letech 1945 až 1989 [online]. Praha, 2016 [cit. 2021-2-27]. Dostupné z:

file:///C:/Users/irena/Downloads/DPTX_2013_2_11240_0_421484_0_153923.pdf.

Diplomová práce.

KDF Ships Robert Ley – Wilhelm Gustloff. *Cruiseshipodyssey* [online]. Berlin, 2011 [cit. 2021-1-25]. Dostupné z: <http://www.cruiseshipodyssey.com/kdf-ships/>

Eulog: Před téměř sto lety ovládal cestovní ruch v Československu Čedok [online]. 2018 [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.eulog.cz/clanky/pred-temer-sto-lety-ovladal-cestovni-ruch>

GYR, Ueli. The history of modern tourism: Structures on the Path to Modernity [online]. In: Germany. 2013, [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <http://ieg-ego.eu/en/threads/europe-on-the-road/the-history-of-tourism>

HORTIG, Pavel. Statistika a my: Cestování před sametovou revolucí [online]. 2019 [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/11/11/cestovani-pred-sametovou-revoluci/>

JAKUBEC, Ivan. *Cestovní ruch v soukolí říšské a protektorátní politiky a legislativy: Autonomismus a "demokracie" za protektorátu: cestovní ruch* [online]. Praha, 2018 [cit. 2021-2-26]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/5948/PHS_48_1_0035.pdf. [Právněhistorické studie. Univerzita Karlova.](#)

Kraft durch Freude: NS-Freizeitorganisation vor 80 Jahren gegründet. *Deutschlandfunk* [online]. Köln: Deutschlandradio, 2013 [cit. 2021-1-25]. Dostupné z: https://www.deutschlandfunk.de/kraft-durch-freude-ns-freizeitorganisation-vor-80-jahren.871.de.html?dram:article_id=270206

Moderní - dějiny: Československo 20. let [online]. 2009 [cit. 2020-10-02]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ceskoslovensko-20-let-i-cast>

Prora Solitaire. *Prora-solitaire* [online]. Berlin [cit. 2021-1-25]. Dostupné z: <https://www.prora-solitaire.de/en/the-island-ruegen/>

Rothengurg unterm hakenkreuz. *Rothenburg* [online]. Berlin, 2006 [cit. 2021-1-25]. Dostupné z: <http://www.rothenburg-unterm-hakenkreuz.de/ns-reiseveranstalter-kraft-durch-freude-organisierte-den-massentourismus-und-schicke-sonderzuege-und-busse-aus-dem-ganzen-reich-nach-rothenburg/>

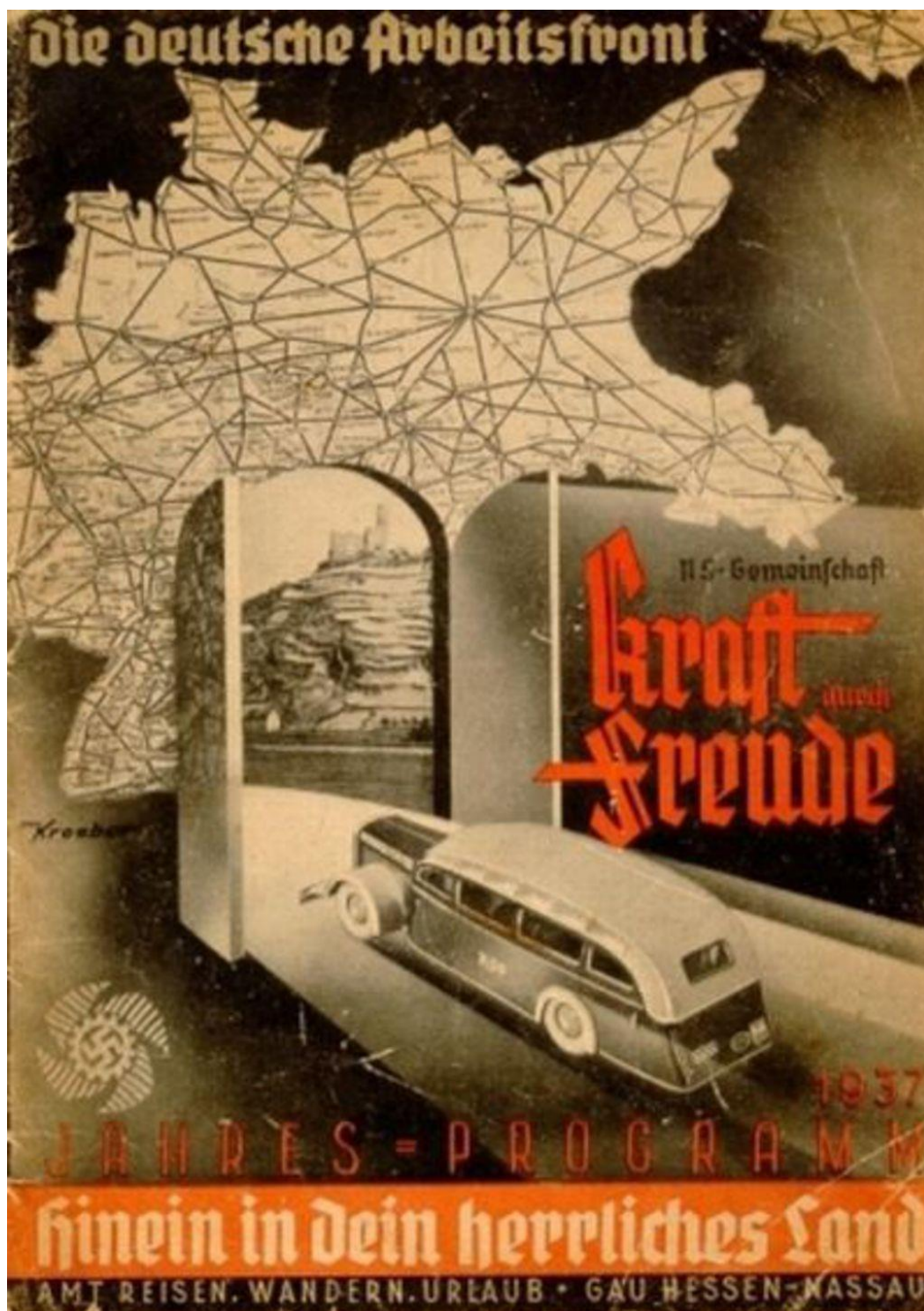
SCHNEIDER, Claudia. Zukunft: Die NS-Gemeinschaft „Kraft durch Freude“ [online]. [cit. 2020-10-02]. Dostupné z: <https://www.zukunft-braucht-erinnerung.de/die-ns-gemeinschaft-kraft-durch-freude-kdf/>

Totalitarismus v zásadních obrysech. In: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků [online]. Praha: Evropský sociální fond v ČR, 2011 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: https://www.kvic.cz/aktualita/1607/Totalitarismus_v_zasadnich_obrysech

Vlaky družby.: Cesty za „vycpaným“ Vladimírem Iljičem i za holicími strojkami. *Plus.rozhlas* [online]. Praha: Archiv Plus, 2020 [cit. 2021-1-25]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/vlaky-druzby-cesty-za-vycpanym-vladimirem-iljicem-i-za-holicimi-strojky-7869111>

Wellness unterm Hakenkreuz". Spiegel Online (in German). 19 July 2007. Dostupné z: <https://www.spiegel.de/geschichte/nazi-propaganda-wellness-unterm-hakenkreuz-a-948936.html>

4 Přílohy

Příloha 2 - Pohlednice organizace KdF (1937)

Zdroj:

<https://www.dhm.de/lemo/bestand/objekt/jahresprogramm-der-ns-gemeinschaft-kraft-durch-freude-1937.html>

Příloha 3 - Pohlednice KdF s autem Volkswagen

Zdroj:

<https://www.dhm.de/fileadmin/lemo/suche/search/?q=Kraft%20durch%20Freude>

Příloha 4 - Propagace investování do aut Volkswagen

Zdroj:

<https://www.dhm.de/lemo/kapitel/ns-regime/industrie-und-wirtschaft/volkswagen.html>

Příloha 5 - Plakát ROH lákající k návštěvě Maďarska

Zdroj:

<https://magazin.aktualne.cz/cestovani/tak-jsme-cestovali-na-dovolenou-za-socialismu-lid-do-bulhars/r~4e411f8eac3111e89de10cc47ab5f122/v~sl:204980b7716c1cf8eaadbcc83f0ab628/>